

Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec

- **Wakounig, Bojan. 21 stebričkov kot spomin in opomin : Memorial Kärnten - Koroška / Bojan Wakounig.- Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 42 (3. nov. 2017), str. 2**
- **Grilc, Ana. O nepozabljenih : spominjanje na Suhi / Ana Grilc.- Suha. Postavitev spomenika v spomin na trpljenje koroških Slovencev.- Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 42 (3. nov. 2017), str. 4**
- **Wakounig, Bojan. Nova vlada utegne pritisniti na manjšino : proslava ZKP ob dnevu mrtvih / Bojan Wakounig.- Slovenji Plajberk. Bo slovenska vlada okrnila finančne subvencije za borčevske organizacije zunaj svojih meja?.- Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 42 (3. nov. 2017), str. 4**
- **Grilc, Ana. Pobuda za pravice manjšin : predstavitev iniciative Minority Safepack na Dunaju / Ana Grilc.- Dunaj. V Evropski uniji je približno 50 milijonov ljudi, ki govorijo kak manjšinski jezik. 63 od 90 evropskih jezikov je brez dežele in torej od EU ni priznanih. Na Dunaju so predstavili iniciativo Minority Safepack.- Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 42 (3. nov. 2017), str. 5**
- **Grilc, Raimund. Helnwein je bil navdušen nad Pliberkom : skoraj 22.000 obiskovalcev na Helnweinovi razstavi Muzeja Wernerja Berga / Raimund Grilc ; [pogovarjal se je] Janko Kulmesch.- Razstava Gottfrieda Helnweina je preseгла vsa pričakovanja. Leta 2020, ob 100- letnici plebiscita pa je na vrsti Manfred Deix. Ob zaključku razstave (29. oktober) smo se pogovarjali s predsednikom kuratorija Ustanove Wernerja Berga Raimundom Grilcem.- Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 42 (3. nov. 2017), str. 6**
- **Polanšek, Emanuel. Ples maturantk in maturantov v Casineumu : DTAK: Naj bo sreča z nami! / Emanuel Polanšek.- Vrba. Zabava pred zrelostnim izpitom je sijajno uspela, zdaj pa dijake in dijakinje dveh petih razredov Dvojezične trgovske akademije v Celovcu čaka samo še zadnja - najvišja - stopnička na lestvici. Prav gotovo bo šlo vse dobro, saj so pokazali obilo znanja, spretnosti in samozavesti.- Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 42 (3. nov. 2017), str. 7**
- **Priznanje Marthi Stocker : Einspielerjeva nagrada.- Celovec. Narodni svet koroških Slovencev (NSKS) in Krščanska kulturna zveza (KKZ) bosta letošnjo Einspielerjevo nagrado podelila deželni svetnici na Južnem Tirolskem Marthi Stocker iz vrst Južnotirolske ljudske stranke (SVP).- Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 42 (3. nov. 2017), str. 7**
- **Kulmesch, Janko. Med prvonagrajenci je tudi Stefan Feinig : literarni natečaj mestne občine Pliberk / Janko Kulmesch.- Pliberk. Podelitev nagrad za prispevke v slovenščini in nemščini je bila 29. oktobra 2017. Literarni natečaj je pod okriljem kulturnega referata, ki ga vodi mestni svetnik Marko Trampusch.- Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 42 (3. nov. 2017), str. 8**
- **Slovensko priznanje Petru Lexeju : ambasador turizma.- Planica. Koroški novinar in promotor kulinarčne odličnosti Peter Lexe je na nedavnih dnevih slovenskega turizma v Planici prejel naslov ambasadorja slovenskega turizma.- Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 42 (3. nov. 2017), str. 8**
- **Prvo leto in že kar uspeh : Sonusiade v Muzeju Liaunig.- Suha. S koncertom Zrcaljeni kakadu (Der gespiegelte Kakadu) v izvedbi Altenberg Tria Wien (klavir, violina, violončelo) se je v nedeljo, 29. oktobra 2017 končala prva sezona koncertnega niza Sonusiade v muzeju Liaunig na Suhi.- Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 42 (3. nov. 2017), str. 14**
- **Kontschitsch, Rudi. Dobrodošlica Dobročanov: Dober večer, sosed... : Slovensko prosvetno društvo "Srce" / Rudi Kontschitsch.- Dobrla vas. Slovensko prosvetno društvo v Dobrli vasi je priredilo koncert v okviru prireditev Dober večer, sosed - Guten Abend, Nachbar na temo "75 letnica nasilnega pregona slovenskih družin na Koroškem".- Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 42 (3. nov. 2017), str. 14**
- **Wakounig, Bojan. Brez oklevanja bi lahko igrali v Ljubljani ali Londonu : premiera KKD Vogrče in okolica / Bojan Wakounig.- Vogrče / Pliberk. Zgodbo o Čarovniku iz Oza so člani otroško - mladinske skupine KKD Vogrče in okolica zaigrali povsem v skladu z naslovom. Čarobno namreč. Pa tudi očarljivo.- Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 42 (3. nov. 2017), str. 15**
- **Wakounig, Bojan. Lepotica in zver na treh ravneh : premiera SPD Danica / Bojan Wakounig.- Šentprimož. Lutkovna skupina Danica je prikupno odigrano predstavo uprizorila s tremi gledališkimi zvrstmi hkrati.- Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 42 (3. nov. 2017), str. 15**
- **Efendi, Nikolaj. O literarnem debutu in novem CD Nikolaja Efendija, o negotovi politični situaciji in "manjšinskih rečeh" / Nikolaj Efendi ; [pogovarjala se je] Ana Grilc.- Literarni debut glasbenika Nikolaja Efendija z igro "Die Stadt, die uns das Feuer nahm" (Mesto, ki nam je vzelo ogenj). Avtor, glasbenik in politični aktivist Nikolaj Efendi o politiki, umetnosti in življenju kot manjšina.- Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 42 (3. nov. 2017), str. 16-17**

Primorski dnevnik, Trst

- Vladno manjšinsko omizje bo nadaljevalo z delom: Trst – zagotovilo prefektinje Annapaole Porzio. Primorski dnevnik, št. 256, 3. 11. 2017, str. 3
- Marjan Kemperle. »Sodelovanje z Glasbeno matico nas navdaja z zadovoljstvom«: pogovor – predsednik konservatorija Tartini Lorenzo Capaldo in direktor Roberto Turrin. Dopolnjena konvencija omogoča rabo slovenskega jezika v uradnih aktih. Primorski dnevnik, št. 256, 3. 11. 2017, str. 5
- Matej Caharija. »Bitit zraven povsod, kjer se govori o razvoju ozemlja«: Trst – voditelja Agrarne skupnosti o novem državnem zakonu o skupni lastnini. Primorski dnevnik, št. 256, 3. 11. 2017, str. 7
- (sas) »Ulica po Almiranteju? Žalitev za naše mesto«: Trst – kritike na račun resolucije svetnikov Tuiacha in Giacomellija. Sogovorniki so drug za drugim ocenili, da gre za nesmisel, za provokacijo, za obujanje starih duhov. Primorski dnevnik, št. 258, 5. 11. 2017, str. 3
- Marjan Kemperle. »Ustanovitev slovenske sekcije na konzervatoriju se mi zdi realna«: pogovor – predsednica Glasbene matice Milena Padovan. »Konvencija s konservatorijem, ki omogoča rabo slovenščine je zelo pozitivna«. Primorski dnevnik, št. 258, 5. 11. 2017, str. 5
- Ivan Rudolf, življenje in delo za narod: simpozij – v torek, 7.11.2017. Primorski dnevnik, št. 258, 5. 11. 2017, str. 11
- (roša). O vlogi, ki jo je Tigr imel v zgodovini in zgodovino: recenzija – bogat zgodovinski zbornik je uredil Aleš Gabrič. Primorski dnevnik, št. 258, 5. 11. 2017, str. 11
- Vloga narodnih manjšin pri gradnji mostov in spodbujanju čezmejnega sodelovanja : raziskava inštituta ECMI po nalogu organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi. ECMI Report, European centre for minority issues: Dynamics integration in the OSCE area: national minorities and bridge building, Flensburg, december 2016. Primorski dnevnik, št. 258 (5. nov. 2017), str. 10
- Maja Lazar Jančič. Ruska oktobrska revolucija je imela daljnosežne posledice: 7. November 2017 – ko so boljševiki pod vodstvom Lenina zrušili začasno vlado Kerenskega. Primorski dnevnik, št. 258, 5. 11. 2017, str. 13
- (pv) Na portalu Smeje.se je slovenščina privlačnejša: Opčine – predstavili projekta Slorija in Dijaškega doma Srečka Kosovela iz Trsta. Primorski dnevnik, št. 260, 8. 11. 2017, str. 3
- Marjan Kemperle. Ulica Almirante? »Zadrega« tržaške judovske skupnosti: intervju – predsednik Alessandro Salonichio. Primorski dnevnik, št. 260, 8. 11. 2017, str. 5
- Aljoša Gašperlin. Renzi zagotovil izvolitev slovenskega parlamentarca: Trst – obljuba slovenski komponenti DS na vlaku Destinazione Italia. Primorski dnevnik, št. 261, 9. 11. 2017, str. 1, 5
- Rezultati in težave deset let po sprejetju zaščitnega zakona: Trst – program druge deželne konference o zaščiti slovenske manjšine. Vsebinske poglobitve zaupali Slovenskemu raziskovalnemu inštitutu. Primorski dnevnik, št. 261, 9. 11. 2017, str. 4
- Robi Šabec. Refleksija življenja in dela Ivana Rudolfa: Muzej novejšje zgodovine Slovenije – V Ljubljani celodnevni simpozij. Primorski dnevnik, št. 261, 9. 11. 2017, str. 12-13

Primorske novice, Koper

- Nataša Hlaj. Italijanski vrtec in OŠ v obnovljeno kovinsko šolo: za prenovo dotrajane stavbe nekdanje kovinske šole bo večino denarja prispevala država. Primorske novice, št. 258, 8. 11. 2017, str. 9
- Denis Sabadin. »Ni evforije, vrnili smo se v stanje normalnosti: zgodovinar Branko Marušič o razvoju primorske v zadnjih 70 letih. Primorske novice, jubilejna izdaja, 8. 11. 2017, str. 5-7
- Jana Krebelj. Primorska: prostor, ki ga je povežala ista usoda: fašizmu, ki je nehote utrjeval pripadnost primorskemu slovenstvu, je po vojni sledilo obdobje negotovosti, nato čas migracij. Primorske novice, jubilajna številka, 8. 11. 2017, str. 8-10
- Silva Križman. »Mnogim je bilo žal, da so odšli«: zgodovinarji zgodovino pišejo, politiki usmerjajo, ljudje pa živijo – pogled Strunjančana Riharda Kneza na povojni čas. Primorske novice, jubilajna številka, 8. 11. 2017, str. 11

Delo, Ljubljana

- **Lov na katalonske osamosvojitelje. Katja Miklavčič. Delo, 03.11.2017, str. 3**

Španija : Katalonija V preiskovalnem zaporu je osem nekdanjih katalonskih ministrov, predsednik Carles Puigdemont v Bruslju

Špansko tožilstvo je vložilo zahtevek za izdajo evropskega zapornega naloga za odstavljenega predsednika katalonske vlade Carlesa Puigdemonta. Puigdemont je s še štirimi nekdanjimi ministri v tujini in se včerajšnjega zaslišanja na madridskem višjem sodišču – po pričakovanju – ni udeležil.

Na zaslihanje se je tako namesto štirinajstih zglasilo devet odstavljenih predstavnikov katalonskih oblasti, med njimi pa je bil katalonski podpredsednik Oriol Junqueras.

Predstavnike katalonske izvršne oblasti, ki so vodili aktivnosti, povezane z osamosvajanjem Katalonije, obtožnica med drugim bremeni uporništvu in zlorabe javnega denarja; če bodo med sodnim postopkom spoznani za krive, jim grozi do 30-letna zaporna kazen.

Tožilstvo je zahtevalo pripor za vseh devet predstavnikov katalonske vlade, ki so se zglasili na sodišču, sodnica Carmen Lamela pa je zahtevam ugodila, saj obstaja »velika verjetnost, da bi obtoženi poskušali prekriti ali uničiti dokaze«, da bi »ponovno ravnali kaznivo« oziroma bi zapustili državo, navaja španski El Mundo.

Osem nekdanjih članov vlade je v preiskovalnem priporu prebilo že to noč, nekdanji katalonski minister za odnose s podjetji Santi Vali pa je edini, ki se je odvzemu prostosti imel priložnost izogniti s plačilom varščine v višini 50.000 evrov. Z

ministrskega položaja je namreč odstopil dan pred razglasitvijo neodvisnosti Katalonije minuli petek. Vila je sicer edini, ki je odgovarjal na vprašanja sodnice, njegovo zaslišanje pa je bilo dvakrat daljše od preostalih in je trajalo 45 minut. Preostali zaslišani so odgovarjali zgolj na vprašanja svoje obrambe.

Polijski nadzor predsedstva katalonskega parlamenta

Včeraj bi morali biti zaslišani tudi člani predsedstva (sicer razpuščenega) katalonskega parlamenta, a je vrhovno sodišče odobrilo predlog obrambe in zaslišanje preložilo na 9. november. Zaradi begosumnosti pa bodo tako predsednica katalonskega parlamenta Carme Forcadell kot preostalih pet članov predsedstva pod strogim policijskim nadzorom. Kot predstavnikom odstavljene katalonske vlade tožilstvo tudi njim očita uporništvu – dopustili in celo spodbujali naj bi razglasitev neodvisnosti Katalonije in neutemeljeno porabo proračunskega denarja za organizacijo referendumu o neodvisnosti 1. oktobra.

Puigdemont: Podvržen sem političnemu procesu

Puigdemont in štirje nekdanji člani vlade ostajajo v Belgiji. Včeraj so sodišču izkazali pripravljenost na sodelovanje s pobudo, da bi bili zaslišani prek videokonference, ki pa jo je sodišče zavrnilo, saj da njihov razlog za odsotnost ni utemeljen, piše katalonska La Vanguardia. Pred tem je Puigdemontov odvetnik Paul Bekaert prav tako predlagal, da bi zaslišanje nekdanjega šefa Katalonije potekalo v Bruslju, Puigdemont pa je izjavil, da ga v Madrid ne bo, vse dokler ne dobi zagotovila, da bo deležen poštenega sojenja, saj da je trenutno podvržen »političnemu procesu«. Kot piše omenjeni katalonski časopis, je odstavljeni šef Katalonije danes zapustil bruseljski hotel IME, trenutno pa je na neznan lokaciji.

Nestrinjanje z ravnanjem Madrida je včeraj izrazila tudi županja Barcelone Ada Colau z izjavo na twitterju, da pravosodni instrumenti niso ustrezen način političnega maščevanja.

Neodvisna Katalonija?

Sodni postopki zoper t. i. katalonske separatiste prihajajo po tem, ko so centralne španske oblasti s premierom Marianom Rajoyem na čelu minuli petek odstavile katalonsko vlado in načelnika katalonske policije Mossos d'Esquadra Josepa Lluïsa Trapera ter razpustile regionalni parlament. Določile so tudi datum volitev, Katalonci naj bi tako nove predstavnike izbirali 21. decembra. Gre za ukrepe po 155. členu španske ustave, uveljavitev katerih je predhodno potrdil španski senat, kjer ima večino Rajoyeva Ljudska stranka. A tik preden je Madrid v skladu s svojimi predhodnimi napovedmi posegel v katalonsko avtonomijo, so katalonske oblasti enostransko razglasile samostojnost. Deklaracijo o neodvisnosti pa je, pričakovano, v ponedeljek razveljavilo špansko ustavno sodišče. Medtem ko večina evropskih voditeljev (nemo) prikimava stališčem in dejanjem Madrida, so poslanci škotskega parlamenta včeraj predstavili predlog, v katerem pozivajo k mednarodnemu priznanju enostranske razglasitve neodvisnosti Katalonije.

- **Z Dunaja čez Prago do Budimpešte. Damijan Slabe. Delo, 03.11.2017, str. 6**

Desno-desna evropska transverzala. Najprej je zelo desno volila Avstrija, nato še Češka, se v srednji Evropi res že oblikuje razširjeni »Višegrad«?

Češki predsednik Miloš Zeman je populističnemu zmagovalcu nedeljskih volitev Andreju Babišu te dni izročil mandat za sestavo vlade, na Dunaju pa se prav tako po nedavnih volitvah že oblikuje nova desno-skrajnodesna avstrijska vlada pod vodstvom mladega kanclerskega kandidata Sebastiana Kurza.

Se je srednja Evropa v času, ko se povsod po stari celini majejo temelji dosedanjega establišmenta, razočarani volivci pa protestno volijo »nove obraze«, kot bi se temu reklo po slovensko, res odločila za politično pot še bolj desno od že tako desne sredine?

Na Češkem so mediji pospremili zmago populističnega oligarha Andreja Babiša z izrazi za katastrofe: »potres«, »hurikan«, »cunami«, so bili najpogostejši naslovi. Kajti v eni izmed zgodovinsko gledano starejših evropskih demokracij so volivci skorajda s 60 odstotki glasovali proti »sistemu« in proti etabliranim strankam. In to v času, ko Češki gospodarsko sploh ne gre tako slabo.

V številnih evropskih državah so politični analitiki zaznali tak volilni rezultat kot še en izrazit preobrat na desno, ki je sledil »dunajskemu valčku z desnim obratom«, kot je eden izmed nemških komentatorjev slikovito naslovil članek o zmagi desnosredinskega Sebastiana Kurza (ÖVP) na avstrijskih parlamentarnih volitvah in o njegovem sestavljanju »skrajno problematične« vlade s skrajno desničarskimi Svobodnjaki (FPÖ). Nekateri še bolj zaskrbljeni pa pišejo kar o novih povezavah, ki z Dunaja zdaj tudi čez Prago že vodijo proti Orbánovi Budimpešti in s tem napovedujejo še dodatno krepitev za Evropsko unijo že tako problematične Višegrajske skupine.

Všečnost »Višegrada«

Nobenega dvoma namreč ni, da bi se Avstrija, če bi bilo seveda po volji šefa skrajnodesničarskih Svobodnjakov Heinz-Christiana Stracheja, zelo rada videla na čelu višegrajske četverice. Strache, ki je dober prijatelj madžarskega skrajnodesničarskega ministrskega predsednika Viktorja Orbána, je v predvolilni kampanji zato večkrat namignil (govorilo se je celo, da je Orbána tudi obiskal), da bi morala Avstrija »tesneje sodelovati z višegrajsko četverico in mogoče postati celo članica skupine«. V5 torej, in ne le V4, s katero ima Evropska unija, predvsem zaradi upiranja begunskim kvotam, v marsičem pa tudi zaradi vse bolj nedemokratskih potez tamkajšnjih politikov (Poljska, na primer), vse več težav. Brez Stracheja pa novi avstrijski kancler Sebastian Kurz, ki kot dosedanji avstrijski zunanji minister dobro pozna razmere v Evropski uniji, ne more sestaviti vlade. Ta bo torej nujno prisiljena zaviti še bolj na desno, kot si to predstavlja že tako do priseljevanja in migracij zelo trdi mladi bodoči kancler.

Da Višegrajska skupina med evropskimi volivci ni tako nepriljubljena, kot bi si to želeli videti nekateri v Bruslju, se je pokazalo tudi v češki predvolilni kampanji, v kateri je konservativni opozicijski politik Jan Zahradil za avstrijsko tiskovno agencijo APA brez dlake na jeziku navijal za V5, v kateri bi bili »skupaj z Avstrijo v EU brez dvoma še močnejši« od sedanje višegrajske četverice. Da proti Dunaju, tudi zaradi zgodovinskih povezav, še prav posebej pogledujejo iz Budimpešte, je seveda jasno.

Skrajnodesničarski premier Viktor Orbán je v »Orbánovi Pravdi«, kot radi rečejo njegovemu dnevniku Magyar Idök, še pred avstrijskimi volitvami jasno povedal, da bi višegrajska četverica in njene sosede, če bodo znale pravilno voliti, zelo lahko

oblikovale politiko, ki je v EU v prihodnje ne bi bilo več mogoče obiti. Po njegovem bi »evropski politiki samo koristilo, če bi se nam pridružili v avstrijski vladni politiki po novem sovladajoči ÖVP in FPÖ«.

Pomisleki in omejitve

V predvolilnih kampanjah in tudi v povolilnem navdušenju, ki sledi zmagi, je seveda mogoče slišati marsikaj. Zlasti med skrajno desničarskimi populistami Orbánovega kova. Tudi to, da bi se srednja Evropa, ki predvsem zaradi razočaranja nad dometom demokratizacije vse bolj voli desničarske avtoritarne despote, v prihodnje utegnila obrniti tudi bolj proti vzhodu, kar bi utegnilo prinesiti težave zlasti tako imenovani stari, bruseljski Evropi in njenim vse bolj očitnim prizadevanjem za oblikovanje Evrope »dveh hitrosti«.

Vendar pa so v realni politiki možnosti za kaj takega relativno majhne. »Višegradke« in »stare evropske demokracije« avstrijskega tipa namreč loči bistveno več, kot jih povezuje (to so tako ali tako predvsem begunci, politika omejenega priseljevanja in sporne kvote). Četverica nekdanjih komunističnih držav je neto prejemnica bruseljskih sredstev, Avstrija je neto vplačnica v skupni proračun, drugačna je njihova varnostna politika (vse štiri so v Natu, Avstrija je nevtralna), drugačne so njihove razvojne perspektive in razvitost, ne nazadnje pa je bistveno drugačen celo njihov odnos do beguncev. Avstrija jih je ne glede na ograje, omejevanje in trdo priseljsko politiko nove desno-desnosredinske vladajoče koalicije sprejela na desettisoče, v višegradkah pa se branijo vsakega. Od Dunaja do Budimpešte je torej še dolga pot, čeprav Evropa vse pogosteje stopa nanjo in se z njo vse pogosteje spogledujejo tudi evropski volivci.

- **Obnova simbola demokracije. Milan Ilić. Delo, 03.11.2017, str. 17**

Veličastno stavbo avstrijskega parlamenta, delo arhitekta Theophila Hansena, bodo znova odprli čez tri leta

Na novo izvoljeni poslanci avstrijskega državnega zbora ne bodo začeli delati v lepi zgodovinski stavbi, zgrajeni pred več kot 130 leti posebej za to, da bi postala parlament avstrijskega dela Avstro-Ogrske. Sejna dvorana in drugi delovni prostori so že nekaj časa »začasni«.

Preseljeni poslanci imajo zdaj dvorane v Hofburgu, nekdanjem zimskem cesarskem dvorcu Habsburžanov v središču Dunaja, pisarne pa so preselili v kompleks na bližnjem Trgu junakov. Stavbo zveznega parlamenta bodo spet odprli čez tri leta, kolikor bodo trajala obnovitvena dela v tej zgradbi, zgodovinsko pomembni tudi za Slovence.

Avstrijski zvezni poslanci iz vseh šestih tedanjih političnih strank, zastopanih v parlamentu, so že pred tremi leti glasovali za splošno (in drago) obnovo. Tega niso naredili zato, da bi dobili razkošen delovni prostor, ampak ker je hiša v slabem stanju. Zdaj, ko je tudi že izpraznjena, je videti nekoliko žalostna. Velik orel na zidu, državni simbol z avstrijskega grba, ki stoji kot kamniti kip nad predsedniškim prostorom v dvorani državnega zbora, nadzira razdejanje, ki je ostalo po odstranitvi klopi in sedežev.

Zlasti po naslanjačih, ki so jih poslanci obrabili med zasedanji v zadnjih desetletjih, je vladalo v javnosti veliko povpraševanje. Na javni prodaji rabljenega pohištva, ki jo je izvedla znana dunajska dražbena hiša Dorotheum, so iztržili več kot 200.000 evrov. Vsega seveda niso prodali, pravi Hermann Schnell, eden od vodilnih arhitektov iz skupine za obnovo. Nekaj kosov je končalo v muzejih, večina v znanem dunajskem muzeju pohištva, nekdanjem cesarskem skladišču dvornih premičnin.

Kmalu po začetku obnovitvenih del so med čiščenjem v kleti odkrili tudi nekaj »okostnjakov« iz nacističnih časov. V nekem zaboju so bili štiri slike, dva doprsna kipa in relief Hitlerja. Najdba je zanimala Vereno Pawlovsko in Bertranda Pertza, sodobna zgodovinarja z dunajske univerze; zdaj na zahtevo predsedstva zveznega parlamenta proučujeta zgodovino hiše v času domače, avstrijske in nato še nemške nacistične diktature, od leta 1933 do 1945.

Parlament bo sicer po obnovi ostal takšen, kakršen je, poudarja Schnell, večino dela bodo opravili pri obnovi poda. Še naprej bo bogato okrašen, s številnimi poslikavami, z umetniško izdelano ključavnico, rezbarjenimi lesenimi elementi, marmornatimi stebri. Arhitektura Theophila Hansena, ki je zelo dobro premislil vse podrobnosti, je primerna za vse čase. Stavbo je navsezadnje mogoče uporabljati tudi dolgih 130 let po tem, ko je bila zgrajena, vendar nujno potrebuje obnovo in posodobitev, da bi bila primerna za parlament v 21. stoletju.

Da je to ena od največjih dunajskih znamenitosti, je mogoče ugotoviti že na prvi pogled. Glavno pročelje ob dunajski aveniji Ring je dolgo 152 in široko skoraj 133 metrov. Skupna površina zemljišča, na katerem stoji, je večja od dveh hektarov (20.141 kvadratnih metrov). Ima 1600 prostorov in 920 oken. Največja je vhodna dvorana, visoka 24 in dolga 41 metrov.

Dva od 24 stebrov v tej dvorani sta se zrušila med zavezniškim bombardiranjem Dunaja na začetku februarja 1945, ko so bili zelo poškodovani tudi nekateri drugi deli stavbe. V času vladanja Hitlerjevih nacistov (v Avstriji med letoma 1938 in 1945) stavba sicer ni delovala kot parlament, ampak je bila pokrajinski sedež nacistične stranke. Ozemlje Avstrije je bilo takrat večinoma del »vzhodne marke« ter »alpske in donavske pokrajine rajha«.

Škodo zaradi bombardiranja so v prvih letih po letu 1945 dobro odpravili za tedanje razmere, pove Schnell. Tudi pozneje so stavbo postopoma posodabljali, vendar je zdaj, 134 let po tem, ko so jo zgradili, čas za splošno prenovu. Ta bo stala več kot 352 milijonov evrov. Še dobrih 50 milijonov bodo nanесли stroški selitve in ureditve začasnih delovnih prostorov poslancev in drugih zaposlenih v parlamentu, pove Alexis Wintoniak, pomočnik direktorja parlamentarnega ravnateljstva in vodja obnove.

Temeljni kamen za parlament, ki ga je takrat vodilni avstrijski arhitekt Theophil Hansen zasnoval v neoklasicističnem, starogrškem slogu, so položili poleti leta 1874, kmalu po temeljnih organizacijskih spremembah avstrijskega cesarstva v šestdesetih letih 19. stoletja. Po njih je habsburško cesarstvo postalo konfederativna monarhija in avstrijsko cesarstvo se je preimenovalo v Avstro-Ogrsko. Zgradbo so odprli decembra 1883, ko so se v njej na seji prvič zbrali poslanci. Do razpada Avstro-Ogrske leta 1918 je tu zasedal »državni zbor« (reichsrat), poslanci iz avstrijskih dežel Avstro-Ogrske.

Hansen je za parlament uporabil več elementov dveh zgradb, za kateri je nekoliko pred tem začel pripravljati načrte v Atenah. To sta atenska akademija (akademija znanosti in umetnosti) in zgradba Zappeion, ki jo uporabljajo za kongrese, razstave in druga večja srečanja. Parlament na Dunaju je tako bogato okrašen z antičnimi simboli demokracije. Štirje kipi moškega, ki stoji ob vzpenjajočem se konju in ga trdno drži za uzdo, stojijo na obeh straneh vhoda ter nenehno opozarjajo poslance, da morajo obvladovati svoja čustva, kadar vstopajo v to pomembno stavbo.

Pred njo je velik vodnjak, nad katerim stoji veličasten kip starogrške boginje Atene. Okoli nje je več alegoričnih kipov, med drugim simboli velikih rek, ki so tekle skozi avstrijski del habsburške države.

Po uvedbi splošne, neposredne, enakopravne in tajne volilne pravice je v cesarskem zboru med sklicem parlamenta leta 1907 sedelo 516 poslancev. Po številu poslancev je bil to največji zakonodajni organ, ki je kadarkoli zasedal v Avstriji. Njihova dvorana je danes predvsem muzejska. Uradno jo uporabljajo samo takrat, kadar zasedata oba domova avstrijskega zveznega parlamenta, državni zbor (nationalrat, 183 poslancev) in zvezni svet (bundesrat, 61 poslancev). To se, denimo, zgodi med prisego predsednika države.

Do leta 1918 so v cesarskem zboru sedeli pripadniki osmih narodov. Med njimi so bili pozneje zelo znani politiki drugih držav. Eden od njih je bil Alcide de Gasperi (1881–1954). De Gasperi je bil dejaven tudi po drugi svetovni vojni, ko je bil eden od pobudnikov ustanov, ki so se pozneje razvile v Evropsko skupnost in Evropsko unijo. V parlamentu na Dunaju je bil od leta 1907 poslanec Thomas Garrigue Masaryk (1850–1937). Masaryk je po prvi svetovni vojni postal predsednik Češkoslovaške in vizionar združene Evrope. Tudi nekateri vodilni državniki Poljske, ki je po prvi svetovni vojni spet postala neodvisna država, so bili pred tem poslanci v cesarskem zboru na Dunaju.

- **Kaj je Tillerson pisal Erjavcu. C. R. Delo, 04.11.2017, str. 3**

Arbitražni sporazum. »ZDA bodo podprle vsako rešitev, ki jo bosta Slovenija in Hrvaška dosegli sporazumno«
Ljubljana – Ameriški državni sekretar Rex Tillerson je oktobra pisal zunanjemu ministru Karlu Erjavcu glede reševanja mejnega spora med Slovenijo in Hrvaško. Arbitražni sporazum in pomen spoštovanja arbitražne odločitve v pismu po navedbah ministrstva za zunanje zadeve (MZZ) nista izrecno omenjena.

Minister Erjavec je Tillersonu v zvezi s pomenom spoštovanja arbitražne razsodbe pisal že v začetku julija, takoj po izdaji arbitražne razsodbe, zato pismo vodje ameriške diplomacije na MZZ razumejo kot odgovor na njegovo pismo. Tillerson je v svojem pismu »ponovil znana ameriška stališča«, med drugim, da »bodo ZDA podprle vsako rešitev za določitev meje na kopnem in morju, ki jo bosta Slovenija in Hrvaška dosegli sporazumno«. ZDA se pri tem ne bodo postavljale na eno ali drugo stran. Obe državi sta ameriški zaveznici v Natu. ZDA bodo še naprej pozivale obe strani, naj delata skupaj in hitro v smeri rešitve, pri čemer so ZDA prepričane, da jo obe državi lahko dosežeta, so vsebino pisma iz Washingtona še povzeli na MZZ.

Proti incidentom v Piranskem zalivu

Ameriški državni sekretar je tudi izrazil pričakovanje, da se bosta državi v vmesnem času »vzdržali provokativnih dejanj in konfrontacij, tudi v Piranskem zalivu, saj to ne vpliva le na slovensko-hrvaške odnose, ampak tudi na regionalno stabilnost«. Arbitražni sporazum in pomen spoštovanja arbitražne odločitve v pismu po navedbah MZZ nista izrecno omenjena.

»Ameriški strani bomo še naprej in na vseh ravneh pojasnjevali slovenska stališča glede pomena spoštovanja zavezujoče arbitražne razsodbe, ki je prav tako kot odsotnost vseh incidentov izjemnega pomena za stabilnost celotne regije Zahodnega Balkana,« so še zapisali na MZZ in napovedali, da bo Erjavec o tem govoril z državnim sekretarjem Tillersonom »ob prvi primerni priložnosti«.

- **Izdan je evropski zaporni nalog za Puigdemonta. Katja Miklavčič. Delo, 04.11.2017, str. 3**

Katalonija. Shodi v podporo priprtim katalonskim politikom – Zaslišanje vodstva parlamenta 9. novembra
Madrid – Višje sodišče je po pričakovanjih ugodilo zahtevi španskega tožilstva in izdalo evropski zaporni nalog za odstavljenega katalonskega predsednika Carlesa Puigdemonta in še štiri ministre, ki so tako kot Puigdemont trenutno v Belgiji.

Institut evropskega zapornega naloga predvideva, da mora država, v kateri je bila oseba aretirana, državi, v kateri je bil nalog za aretacijo izdan, to osebo izročiti v največ 60 dneh, postopek pa se utegne podaljšati v primeru pritožb.

Na sojenje bi lahko čakali tudi dve leti

Evropski zaporni nalog je bil izdan, ker se peterica v četrtek ni pojavila na zaslišanju na madridskem višjem sodišču, kot je to storilo preostalih devet nekdanjih ministrov. Zanje je sodnica Carmen Lamela zaradi begosumnosti in bojazni, da bi utegnili »prikriti dokaze«, po zaslišanju odredila preiskovalni pripor, kjer naj bi po ocenah katalonske La Vanguardie na sojenje lahko čakali tudi dve leti.

Možnost plačila varščine v višini 50.000 evrov je imel samo nekdanji minister za odnose s podjetji Santi Vila, ki je z ministrskega položaja odstopil prejšnji četrtek, torej dan pred enostransko razglasitvijo neodvisne Katalonije 27. oktobra. Vila je bil iz pripora izpuščen včeraj po plačilu varščine.

Štirinajst članov katalonske vlade, ki jo je Madrid odstavil z ukrepi po 155. členu španske ustave, je med drugim obtoženih uporništv in zlorabe javnega denarja pri izvajanju v očeh Madrida nelegalnega osamosvajanja Katalonije. Če jih bo sodišče spoznalo za krive, utegnejo za zapahi preživeti več desetletij, po izračunih prej omenjenega katalonskega časopisa celo do 50 let.

»Nimajo dovolj zaporov. Demokracija bo zmagala«

Dogajanje v Madridu je sprožilo ogorčenje pri Kataloncih, protesti so v četrtek potekali po vsej državi, približno 20.000 se jih je zbralo pred stavbo regionalnega parlamenta v Barceloni. Shodi v podporo priprtim katalonskim politikom in zoper poteze Madrida so se nadaljevali tudi včeraj, v Barceloni se je, denimo, že sredi dneva zbralo več sto študentov in profesorjev.

(Svetovno) javnost je v četrtek z neznane lokacije nagovoril tudi katalonski predsednik Puigdemont, ki je v prenosu katalonske televizijske hiše TV3 kot »predstavnik legitimne katalonske oblasti« pozval k takojšnji izpustitvi priprtih ministrov. Povedal je še, da t. i. katalonsko vprašanje ni več notranja zadeva Španije ter da morata mednarodna skupnost in še posebej Evropska unija prepoznati nevarnost, ki jo predstavlja trenutna situacija.

»Nimajo dovolj zaporov. Demokracija bo zmagala,« je na svojem twitterju zapisal Jordi Sánchez, predsednik civilnodružbene organizacije Katalonska narodna skupščina (ANC), ki se zavzema za neodvisnost Katalonije, navaja španski El Mundo. Sánchez je zaradi vstajništva, enako kot predsednik organizacije Òmnium Cultural Jordi Cuixart, od sredine oktobra v preiskovalnem priporu brez možnosti izpustitve ob plačilu varščine. Zapisal je tudi, da jih Madrid želi »ponižati in uničiti«, a da mu ne bo uspelo. Da je treba nadaljevati delo, »ponosni na svojo državo«, je ob prihodu v službo včeraj povedala tudi

predsednica katalonskega parlamenta Carme Forcadell, pri čemer gre z gotovostjo trditi, da se uporabljena besedna zveza »svoja država« ne nanaša na Španijo, temveč na Katalonijo. Madrid namreč Forcadellovo in druge člane predsedstva parlamenta obtožuje uporništvu in zlorabe javnega denarja, njihovo zaslišanje na vrhovnem sodišču pa bo prihodnji četrtek.

- **Načelo pravice do samoodločbe. Gostujoče pero: Miha Erman, mednarodni pravnik in diplomat. Delo, 04.11.2017, str. 5**

Demokracija. V ameriški deklaraciji o neodvisnosti iz leta 1776 piše, da mora imeti vsaka oblast soglasje ljudstva

V zadnjih tednih smo priča dogajanju v Kataloniji, v iraškem Kurdistanu in njunim prizadevanjem za vzpostavitev samostojnosti. To povezujejo z uresničevanjem načela pravice do samoodločbe, na podlagi katerega je tudi Slovenija pridobila svojo samostojnost, zato bi bilo primerno, da se širša javnost podrobneje seznani, kaj omenjeno načelo pravzaprav pomeni in kakšen je njegov položaj znotraj mednarodnega prava.

Temeljno načelo

Mednarodnopravna stroka se strinja, da načelo o pravici narodov do samoodločbe predstavlja eno izmed temeljnih načel sodobnega mednarodnega prava de lege lata (po veljavnem zakonu). Še vedno pa znotraj nje ni soglasja, ali ima tudi značilnosti ius cogens (obvezna pravila). Nedvomno pa že zaradi dejstva, da predstavlja eno izmed temeljnih načel sodobnega mednarodnega prava, lahko pripišemo univerzalnost in njegove uporabe ne moremo odrekati nobenemu narodu.

Težavo predstavlja to, da ni jasno razdelanih kriterijev, ki bi v vsakem obravnavanem primeru podali odgovor o njegovi uporabi, čeprav je ta danes razširjena na vse skupine, ki se soočajo z najhujšimi kršitvami človekovih pravic. Ne glede na napredek na tem področju je v odločitvah za razreševanje konkretnih primerov še vedno odločujoča politična volja. Načelo o pravici narodov do samoodločbe ima svoje izhodišče v temeljih sodobne demokracije ter iz njih izhajajočih dokumentov o človekovih pravicah, na primer v ameriški deklaraciji o neodvisnosti iz leta 1776. Iz slednje izhaja, da mora imeti vsaka oblast soglasje ljudstva oziroma tistih, ki jim vlada. Če ta pogoj ni izpolnjen, jo lahko ljudstvo zamenja. Ameriška revolucija in dokumenti, ki so izšli iz nje, niso nič drugega kot teoretična in praktična manifestacija odpora proti takratnemu absolutizmu matične države. V primeru francoske revolucije pa lahko govorimo o odporu zoper takratni absolutistični režim, ki se ni znal prilagoditi razmeram.

Če preskočimo v čas boljševiške revolucije in Lenina, lahko iz njegovih zapisov razberemo močno podporo načelu pravice do samoodločbe za vse narode. Po njem »naj vsak narod brez izjeme, tako v Evropi kakor v kolonijah, dobi svobodo in možnost, da sam odloči, ali bo ustanovil posebno državo ali stopil v sestavo kake druge države«. Zanj samoodločba pomeni predvsem pravico do odcepitve in vzpostavitve lastne države. Poudarjal je enakopravnost vseh narodov ter povezanost samoodločbe z demokratičnimi odnosi med narodi. Po njem je njena uresničitev stvar svobodno izražene volje prizadetega naroda.

V približno istem obdobju, ko je evropski prostor okreval po koncu prve svetovne vojne, smo bili priča koncu avstro-ogrške monarhije. Osnovo za novo evropsko ureditev je predstavljal koncept pravice narodov do samoodločbe takratnega ameriškega predsednika Woodrowa Wilsona. Ta je bila predstavljena v njegovem nagovoru kongresu leta 1918, v katerem je predstavil program 14 točk. Iz njega sicer ne izhaja beseda samoodločba (self-determination), večkrat pa je bila v njem ponovljena zahteva, da je pri odločanju o vprašanih suverenosti treba upoštevati interese prebivalstva določenega ozemlja (gre za znano načelo: consent of the governed). Po njegovem mnenju se lahko vsako spreminjanje meja v Evropi izvede le v soglasju in s polnim upoštevanjem volje narodov, ki so bili soočeni z vojnim nasiljem. Po njem »samoodločba ni samo formalno vprašanje, ampak je zapovedno načelo ravnanja, ki ga bodo državniki v prihodnje lahko zanemarjali samo na svojo odgovornost«.

Majniška deklaracija

V isto časovno obdobje se umešča tudi majniška deklaracija, iz katere izhaja zahteva po ustanovitvi samostojne države, ki bi jo sestavljali Slovenci, Hrvati in Srbi. Njeno besedilo, prebrano v avstrijskem parlamentu 30. maja 1917, se v slovenskem prevodu glasi: »Podpisani poslanci, združeni v jugoslovanskem klubu, izjavljajo, da zahtevajo na temelju narodnega načela in hrvaškega državnega prava, naj se vsa ozemlja monarhije, v katerih prebivajo Slovenci, Hrvati in Srbi, zedinijo pod žezlom habsburško-lotarinske dinastije v samostojno državno telo, ki bo prosto vsakega narodnega gospostva tujcev in zgrajeno na demokratičnem temelju. Za uresničevanje te zahteve svojega enotnega naroda se bodo zavzeli z vso silo. S tem pridržkom se bodo podpisani udeleževali parlamentarnega dela.«

Če popotovanje pravice do samoodločbe nadaljujemo v obdobje po drugi svetovni vojni, lahko ugotovimo, da smo bili priča nepredstavljamim spremembam. Velesile takratnega časa, oslABLJENE od neskončne morije, niso imele druge možnosti kot popustiti zahtevam koloniziranih narodov. Posledica je odprava kolonializma in nastanek številnih novih neevropskih držav. Dekolonizacijski procesi so potekali v imenu uresničevanja načela o pravici narodov do samoodločbe.

Ustanovna listina OZN

Temeljni dokument za urejanje mednarodnih odnosov po drugi svetovni vojni je predstavljala atlantska listina, ki je imela podobno vlogo kot 14 Wilsonovih točk in je pomembna za nadaljevanje utrjevanja ideje samoodločbe. Izpostavimo 2. in 3. točko, iz katerih izhaja, da mora biti vsaka ozemeljska sprememba izvedena v skladu s svobodno izraženo voljo naroda ter da imajo narodi pravico izbrati si vlado po svoji volji oziroma je treba omenjeno pravico obnoviti vsem, ki jim je bila odvzeta s silo.

O mednarodnopravni konceptiji pravice narodov do samoodločbe pa lahko govorimo šele z njeno umestitvijo v besedilo ustanovne listine OZN, vsebovana pa je tudi v nekaterih slovesnih deklaracijah Generalne skupščine OZN ter pogodbenih besedilih. V 2. odstavku 1. člena med svoje cilje uvršča tudi načelo samoodločbe, ki naj bi doprineslo k razvoju prijateljskih odnosov med narodi in utrditvi svetovnega miru. S takšno formulacijo besedila so avtorji OZN pokazali, da njihov namen ni bila vzpostavitev pravnega načela, ampak oblikovanje političnega načela, za katero si bo mednarodna skupnost prizadevala. V 4. odstavku 55. člena ga ponovi v okviru mednarodnega ekonomskega in socialnega sodelovanja ter posredno tudi v 73. in 76. členu.

Z vključitvijo v temeljni dokument mednarodne skupnosti in mednarodnega prava smo priča njegovemu nadaljnjemu razvoju skozi instrumente OZN. Na primer deklaracija o zagotovitvi neodvisnosti kolonialnih dežel in narodov, ki že v prvi točki določa nevzdržnost kolonialnega sistema in v drugi potrjuje, da imajo vsa ljudstva pravico do samoodločbe. Vključena je tudi v 1. člen mednarodnega pakta o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah ter mednarodnega pakta o državljskih in političnih pravicah. Iz njega izhaja, da imajo vsi narodi pravico do samoodločbe, saj si z njo svobodno določajo svoj politični status in zagotavljajo ekonomski, socialni in kulturni razvoj. Iz besedila omenjenega člena izhaja jasno sporočilo, da brez uresničevanja pravice do samoodločbe ni mogoče zagotavljati vseh ostalih človekovih pravic, ker predstavlja temelj, iz katerega te izhajajo.

S sprejetjem deklaracije o načelih mednarodnega prava o prijateljskih odnosih med državami v skladu z ustanovno listino Združenih narodov, imenovane tudi deklaracija sedmih načel, postane načelo o pravici narodov do samoodločbe del mednarodnega prava. Iz dokumenta izhaja, da imajo vsi narodi pravico svobodno določati svoj politični status in uresničevati svoj gospodarski, družbeni in kulturni razvoj, brez vmešavanja »zunanjih akterjev«.

Helsinška sklepna listina

S koncem hladne vojne se je mednarodna skupnost soočila z razpadom večnacionalnih socialističnih držav. Priča smo bili razpadu bivše Sovjetske zveze, Češkoslovaške federacije in bivše SFRJ, ki jih je urejala s strani Evropske skupnosti sprejeta deklaracija o smernicah za priznanje novih držav v Vzhodni Evropi in SZ.

Omenim lahko še za evropski prostor izjemno pomemben dokument z naslovom Helsinška sklepna listina o varnosti in sodelovanju v Evropi, ki je bila sprejeta leta 1975 na zasedanju Konference o varnosti in sodelovanju v Evropi. Vključitev pravice do samoodločbe vanj je še dodatno potrdila univerzalnost pravice do samoodločbe tudi v primerih, ko nimamo opraviti s primeri odprave klasičnega kolonializma. Iz dokumenta izhaja, da vsi narodi razpolagajo s pravico, da se brez tujega vmešavanja svobodno odločajo o svojem notranjem in zunanjem političnem statusu.

Pretekle idejne izhodiščne pravice do samoodločbe so bile zelo različne in so izhajale iz zahteve po osvoboditvi od kolonialnega odnosa, nedemokracije, izpolnitve narodne ideje idr. V praksi pa pomeni uresničevanje pravice do samoodločbe predvsem nasprotovanje načelu ozemeljske celovitosti držav. Nacionalna država je država, v kateri meje zaobjemajo en narod. Kaj potem storiti, ko je teh narodov več in se eden ali več odloči za samostojno pot? Nemški filozof Jürgen Habermas je komentiral, da je »samoodločba prinesla več škode kakor koristi«.

Najprej je treba poudariti, da sta obe pravici zapisani v ustanovno listino OZN. Ob tem lahko že takoj ugotovimo, da je mednarodna skupnost načeloma bolj naklonjena ozemeljski celovitosti, tudi iz razloga, ker znotraj številnih držav po svetu še vedno obstajajo težnje po drugačni ureditvi obstoječega stanja.

Znotraj ali zunaj obstoječih meja

Kako mora torej mednarodna skupnost ravnati v primerih, ko se v večnacionalni državi eden izmed njih izreče za samostojnost in želi uresničevati načela pravice do samoodločbe? Ob tem je treba poudariti, da načelo ozemeljske celovitosti ni absolutno. Treba ga je razumeti tudi v razmerju do drugih relevantnih načel, ki med ostalimi vključuje tudi pravico narodov do samoodločbe. Treba pa je poudariti, da ne sme biti nobenega dvoma v primeru, ko je neki narod soočen z grožnjo lastnemu obstoju.

Naj pojasnim razliko med notranjo in zunanjo samoodločbo. Prva pomeni uveljavitev volje naroda glede gospodarskega, družbenega in kulturnega razvoja znotraj obstoječe države, druga pa nič drugega kot nastanek nove države zunaj obstoječih okvirjev. Če se prva ne izvršuje na način, da je sodelovanje določenega naroda v skupni državi primerno, potem ima ta pravico do uveljavljanja samoodločbe. (Ne)primernost se nanaša tako na uveljavljanje kulturnih, gospodarskih, političnih in drugih pravic. V okoljih, kjer se te ne morejo izvajati na ustrezen način, si zatirani narodi prizadevajo za njihovo uresničenje. Ne glede na to, kakšen bo epilog v primeru Katalonije in nazadnje še iraškega Kurdistan, je zagotovo, da se proces preoblikovanja, združevanja, nastajanja, razpadanja mednarodnih subjektov ne bo nikoli končal.

• Izgubljena priložnost. Veso Stojanov o Puigdemontu v Bruslju. Delo, 04.11.2017, str. 5

Mnogi zamerijo predsedniku katalonske vlade – generalitatu – Carlesu Puigdemontu njegov pobeg v Bruselj. In to takoj po tem, ko je katalonski parlament pred tednom dni razglasil neodvisnost dežele. Njegov odhod v Bruselj bi lahko razumeli tudi kot iskanje zadnje rešilne bilke za neodvisnost Katalonije, a kaj, ko se Bruselj in Evropska unija že ves mesec, od 1. oktobra, do Katalonije obnašata kot kruta mačeha, še bolj kruta kot tista iz Pepelke. Tam Puigdemont ni mogel dobiti zelenega zatočišča. Trmasto vztrajanje EU ter njenih največjih in najpomembnejših članic, da je španska ustava – ne glede na vrsto mednarodnih pogodb – edino zveličavno pravilo, ko gre za Katalonijo, je bilo dovolj povedno. To bi Puigdemont lahko vedel že vnaprej. Zato je njegovo ravnanje v zadnjih desetih dneh početje človeka, ki pravzaprav ne ve, kaj naj naredi, in se je zato zadnji trenutek odločil za pobeg.

S tem je pokazal in dokazal, da ni bil politik, ki bi bil dorasel svoji funkciji v tem zgodovinskem trenutku. Če bi želel postati pravi junak svoje »nove« države, bi pač ostal v Barceloni, pokončno bi stopil pred španske sodnike in prvi med Katalonci vzel nase vse breme, ki bi padlo nanj. Ne, Puigdemont se je odločil za pobeg v Bruselj, ker je vedel, da od vlade v Madridu in španskih sodišč ne more pričakovati niti milosti niti igre po demokratičnih pravilih, saj je pred in po katalonskem osamosvojitvenem referendumu dobil dovolj »klofut« Rajoyeve konservativne vlade, ki se nikakor ni hotela pogovarjati o ničemer, kar bi zadevalo ureditev odnosov med Barcelono in Madridom. In to, da ni ostal v Kataloniji, potem ko je parlament razglasil samostojnost, je bila njegova največja politična napaka.

Če bi zdaj dopustil, da ga španske oblasti privedejo pred vsekakor ne najbolj neodvisne španske sodnike in bi skupaj s svojimi ministri dejansko sedel v španskem zaporu, bi pokazal ne le odločnost svoje politike in odločenost za cilj, ki si ga je zadal kot predsednik katalonske vlade, temveč bi lahko dolgoročno – samostojnost neke države nikoli ni bila posledica kratkoročne politične dejavnosti – najbolj prispeval k uresnitvi svojih političnih želja.

Predstavljajte si celotno katalonsko vlado s predsednikom na čelu v španskem zaporu. Zaradi česa? Ker so poskušali demokratično preveriti razpoloženje javnosti do morebitne samostojnosti pokrajine, ki jo je Madrid grobo in nič kaj demokratično onemogočil. Če to ne bi bila prvovrstna marketinška priložnost za Katalonijo – ne le za večjo enotnost v zdaj

glede neodvisnosti dokaj razdvojeni katalonski družbi, temveč tudi za mednarodni pritisk na Madrid, da v 21. stoletju ne more imeti v zaporu političnih zapornikov, katerih edina krivda je demokratično zavzemanje za povsem legitimen cilj. Živimo v Evropi, v nekakšni Uniji, kjer naj bi bila demokracija vrh vrednot. Carles Puigdemont je s svojim begom v Bruselj pokazal, da nalogi katalonskega junaka pač ni kos. Namesto tega zdaj postaja tragična figura katalonske osamosvojitve.

- **Ko jagenjčki obmolknejo. Damijan Slabe. Delo, 04.11.2017, str. 6**

Proti-slovja

Kaj dela v Bruslju predsednik katalonske vlade Carles Puigdemont? Je zgolj sramotno pobegnil ali je še politično aktiven? Sodeč po internetni strani, ki jo je tam odprl (<http://president-exsili.eu>), je v eksilu. Ker mu v domovini Španiji zaradi drugačnega političnega prepričanja in prizadevanj za neodvisnost Katalonije grozi do 30 let zapora. Torej je politični preganjanec. Azilant, po evropsko. Celo predsednik azilant. Španija je za njim in še štirimi katalonskimi ministri včeraj razpisala celo mednarodno tiralico.

In kaj je s tem »predsednikom azilantom«, ki bi mu bila EU po vseh pravilih dolžna ponuditi vsaj priložnost za pojasnitev zapleta, če že ne političnega zatočišča, storil predsednik evropske komisije Jean-Claude Juncker, ki zna tako prijateljsko potrepeljati po ramenu madžarskega premiera Viktorja Orbána in mu, samo napol v šali, šepniti na uho »diktatorček«? Nič. Izogiba se ga. Se je morda oglasil predsednik evropskega parlamenta Antonio Tajani, so kakšno rekli njegovi vedno kritični poslanci iz največje in edine vseevropsko demokratično izvoljene institucije, v katero so volili tudi Katalonci, je kakšno bleknil vsaj šef vseh šefov držav in vlad EU Donald Tusk? Ne. Razen tega, seveda, da gre za špansko notranjo zadevo, v katero EU menda ne sme posegati. Demokracija pa taka. Ko gre za nekaj centov pri subvencijah za evropske krave, ki iz bruseljske skupne vreče že tako dobivajo več denarja, kot znašajo romunske minimalne plače, se je EU pripravljena sestajati na maratonskih nočnih sejah, 7,5 milijona Kataloncev, ki so dokazano evropski državljani in hočejo to tudi ostati, pa je očitno vrednih manj od teh evropskih krav.

Tako je vsaj videti po bruseljskem odzivu na ravnanje Madrida, ki s Katalonijo in njenimi demokratično izvoljenimi voditelji obračunava, kot da bi to bila kakšna uporna kolonija. Trideset let zapora za menda nezakonito organizacijo demokratičnega referendumu o večji avtonomiji in (morda celo) odcepitvi od Centra, ki se o tej večji samostojnosti ni pripravil niti pogajati? Je to v Evropski uniji, ki naj bi bila demokratična skupnost narodov, res tak zločin? Bo EU ob španskem 155. členu v prihodnje morda dobila tudi svoj »133. člen«, ki je vznemirjal jugoslovansko javnost v osemdesetih letih prejšnjega stoletja, špansko-katalonska Ibiza (po katalonsko se ji reče Eivissa) pa bo postala »Goli otok«?

Res je. Separatizmi vseh vrst so v Evropi zelo resen problem. In nevarnost. To vemo že najmanj od Kosova, kjer je EU naredila precedens in odprla Pandorino skrinjico. Nekateri (Španija je že vedela, zakaj je bila med njimi) ga do danes niso priznali. Povsem mogoče in zelo logično je razumeti tudi Junckerja, ki pravi, da nikakor ne bi rad živel v Evropski uniji s 95 članicami. Toda delati se, kot da »azilanta« Puigdemonta ni v Bruslju, kot da mu zaradi drugačnega političnega angažiranja doma ne grozi dolgoletni zapor in kot da v EU ni katalonskega problema (in številnih njemu podobnih), zraven pa še tiho upati, da bo zaplet »vzorčno«, z ustrahovanjem in enkrat za vselej po kolonialno rešila kar Španija sama, je največja možna neumnost. In tudi največja možna sramota za Bruselj.

Na tak način bo separatizmov v EU kvečjemu še več, ne manj. In za razliko od zelo kulturnega katalonskega lahko hitro postanejo tudi veliko bolj divji.

- **Išče se stanovanje. Mo. Z. Delo, 04.11.2017, str. 13**

Diskriminacija Uradno je prepovedana, toda ...

Ljubljana – Ismail Hamad, Aylin Demirci in Mikolaj Janowski so v Nemčiji iskali najemno stanovanje. Medtem ko so nemške iskalce ponudniki takoj povabili na ogled, so Hamada, Demircija in Janowskega pogosto zavrnilo ali pa sploh niso dobili odgovora. Njihove možnosti, da bi jih v Münchnu povabili na ogled stanovanja, so bile za polovico manjše kot pri tistih z nemškimi imenoma. To je pokazala junijska raziskava novinarjev tednika Spiegel in bavarske javne televizije Bayerische Rundfunk, ki so s pomočjo robotov poslali približno 20 tisoč prošenj na spletne ponudbe za najem stanovanj in prejeli osem tisoč odgovorov. Hamad, Demirci in Janowski so bili del skupine izmišljenih testnih oseb. Analiza odgovorov je razkrila diskriminacijo, ki pomeni kršitev temeljnih človekovih pravic.

Da imajo ljudje iz drugih držav, čeprav jim je Slovenija odobrila mednarodno zaščito, težave pri iskanju najemnih stanovanj tudi v Ljubljani, opozarjajo v migrantski skupnosti v Tovarni Rog. Poleg tega osebe z mednarodno zaščito ne morejo kandidirati na občinskih razpisih za neprofitna stanovanja, saj je pogoj za najem slovensko državljanstvo. Novinar javnega radia Gorazd Rečnik je v objavljenem prispevku oktobra letos govoril z dvema družinama, ki sta k nam prišli v okviru programa relokacije iz Grčije. Obe sta imeli precej težav pri iskanju stanovanja, v eni so povedali, da jih je, potem ko so izvedeli, da so begunci, zavrnilo kar 35 lastnikov. Na nepremičninski agenciji so dobili odgovor, da stanovanj ne oddajajo beguncem. S tem se zdaj spoprijema tudi 52-letni sirski založnik in književnik Mohamed Abdul Monaem, ki je ravno končal prvi roman trilogije, pred tem pa po pobegu iz opustošenega Alepa v Sloveniji spisal dve pesniški zbirki. Toda dokler ne najde primerne stanovanja, združitve z ženo in štirimi otroki ne bo mogoča. Kdor je pripravljen dati stanovanje v Ljubljani v dolgoročni najem, se lahko javi na telefonsko številko 041/512-534.

- **Samostojnost in avtonomija. Tekst: Saša Vidmajer. Delo, Sobotna priloga, 04.11.2017, str. 17**

Družbeni fenomeni v Evropi kažejo, da je gradivo za separatizem in avtonomizem povsod. Referendumi v Kataloniji, Lombardiji, Venetu so vsebinsko zelo različni, prvi je bil glasovanje o samostojnosti, druga dva izrekanje o regionalni avtonomiji. Pa vendar značilno povzemajo razmerje med državo in regijo, ki je postalo zapleteno. Regije terjajo drugačno obliko oblasti: manj oddaljeno in takšno, ki govori njihov jezik, razume njihov dialekt.

Bogate evropske regije so v čedalje bolj kompleksnem razmerju z matičnimi državami, odnos je pogosto povezan z občutkom, da državi dajejo preveč in dobijo nazaj premalo. Podobno se dogaja z velikimi mesti, ki hočejo več samostojnega upravljanja. Urbani centri so postali motor ekonomske moči; ne države, mesta so pomembna silnica naše dobe in proizvajajo največ sveže energije. Geopolitično pomembna mesta delujejo kot mreže, ne standardne hierarhije, in to se dogaja v času, ko so države vse bolj disfunkcionalne. Vprašanje je, ali ne bodo v prihodnjem desetletju ali dveh spet

vsemogočne mestne države, kakor jih poznamo iz srednjega veka. Takšne napovedi o Evropi je že davnega leta 1995 dal Hamish McRae (World in 2020).

Kdo smo

Katalonija in bogata Barcelona sta značilen primer moči regij in mesta, hkrati tudi prostor, v katerem so v zadnjih letih nastale nekatere najnaprednejše ideje. Podobno bogati Veneto z Benetkami in razvita Lombardija z Milanom, ta se ponaša z eno najvišjih kupnih moči v Evropi, zahtevata drugačno regionalno upravljanje in več fiskalne avtonomije; severnoitalijanski deželi skupaj z Emilijo - Romanjo ustvarita 40 odstotkov bruto domačega proizvoda države. Katalonci so znani po posebej močni etnični identiteti, vendar tudi druge regije hočejo več ekonomske samostojnosti in se opirajo na zgodovinske izkušnje. Pojav separatizmov, avtonomizmov, mikronacionalizmov in lokalizmov je postal ena vélikih evropskih tematik. In tudi če je neodvisnost oddaljen cilj, je opaziti zasnovano nečesa novega. Naše čedalje bolj fragmentirane identitete ponazarja prav tako fragmentirana evropska krajina. Na neki način je 21. stoletje videti kot stoletje identitet. Te so postale ožje, pri čemer je obnavljanje specifičnih identitet v veliki meri povezano s krizo. Ekonomske in finančne razmere v državah članicah Evropske unije so izostrile trenja znotraj nacionalnih držav in gibanja za politično avtonomijo, najizraziteje v Španiji. Na celini opažamo, da takrat, ko strah postane prevladujoče občutenje večine ljudi, se ti začnejo spraševati, kdo so; oklepajo se ožjih in ožjih identitet.

Referenduma v severnoitalijanskih deželah Veneto in Lombardija sta, skratka, značilen produkt naše dobe. Volilna udeležba je bila presenetljivo visoka, toliko bolj, ker je šlo za odločanje, ki prinaša politične točke predvsem vodstvu obeh dežel, kjer je na oblasti Severna liga. Organizirala je dvojni glasovanji, to je bil začetek njene volilne sezone, pred parlamentarnimi volitvami, najverjetneje prihodnjega marca, potrebuje Lega Nord vsak volilni glas. V javnomnenjskih anketah je prehitela Berlusconijevo Naprej, Italija, pod Matteom Salviniem je postala tretja najmočnejša stranka v državi.

A medtem ko je lombardijski secesionizem iztrošena tema, ki ji je potekel rok trajanja, in je Salvini kot voditelj preoblikoval stranko v nacionalno, je ob aktualnem referendumu razbrati tudi konflikt med strujama. Na eni strani sta predsednika dežel Veneto in Lombardija Luca Zaia in Roberto Maroni in pomembna člana desnicaške stranke, predvsem prvi je z množično volilno udeležbo pridobil politično moč. Na drugi je voditelj Severne lige, ki je slednjo potisnil onkraj Padanije, v smer populističnih, protievropskih, ksenofobnih skrajnodesnih evropskih strank.

Značilno je, da je volilna udeležba v Venetu dosegla imponantnih 60 odstotkov, v Lombardiji diskretnih 40 odstotkov. Bogati, kulturno drugačni in gospodarsko razviti Veneto ima svoj dialekt, kulturo in zgodovino nekdanje državnosti, Serenissima je na vrhuncu moči vladala Sredozemlju. Obenem imajo tamkajšnje težnje po večji samostojnosti predvsem ekonomsko prvino. Benečani so posebej kritični do načina vključenosti v italijansko državo in pomanjkljive avtonomije v okviru povojne ustave, prepričani so, da Rimu plačujejo preveč. Dežela Veneto po bruto domačem proizvodu na prebivalca močno presega italijansko povprečje, tako kot druge bogate regije na celini je naveličana plačevanja davkov za jug. Vprašanje prispevanja v nacionalni proračun je torej žgoča tema, referendumski izid jo je ponovno zaostril.

Fiskalni federalizem

Za Evropo zanimiv fenomen je italijanski razkol med severom in jugom, tisti večni občutek bogatejših delov države, da plačujejo centralni državi preveč. Italija je v tem oziru posebej krhka, kontrast med bogatim severom in revnim jugom je velik, brez juga bi severna Italija nemara spet bila ekonomsko najuspešnejša evropska regija, kakor pred šeststo leti. Referendumski izid oziroma podpora regionalni avtonomiji vnovič povečuje tovrstni konflikt, naveličanost plačevanja davkov. Čeprav so obsežnejše ravni avtonomije v duhu časa, je negotovo, kaj bi lahko dežela dobila. Famosni »fiskalni ostanek«, namreč razlika med dajatvami državi in vračili za javne izdatke regije, to je bilo gonilo referendumске kampanje, je razmerje, ki ne bo spremenilo niti za evro, ugotavljajo analitiki.

Pomenljive so percepcije javnosti. Po podatkih, ki jih je nedavno objavila rimska Repubblica, več kot 70 odstotkov vprašanih odgovarja, da državljanji italijanskega severa plačujejo centralni državi preveč. To je ukoreninjeno prepričanje, ki se je v preteklih dvajsetih letih postopoma in vztrajno utrjevalo, zdaj je močno usidrano v zavest ljudi. Posebej zanimivo je, da to prepričanje velja tudi za pokrajino, ki je v razmerju do centralne države dosegla največ – Južno Tirolsko.

Že v sedemdesetih letih je dosegla dogovor o visoki stopnji samouprave, vključno s tem, da večina davkov ostane v avtonomni regiji. Po koncu prve svetovne vojne je bila priključena Italiji, vendar se s tem ni sprijaznila. V nemško govorečem Südtirolu to opaziš na vsakem koraku, prezir do države, katere del so, kažejo tudi s pašto, ki nikoli ni tako perfektna, kot v Italiji mora biti. Nasilno poitalijančevanje v času Mussolinija je prineslo prepoved nemščine in italijanizirana imena, vendar je večina prebivalcev ostala nemško zavedna. Južni Tirolci se počutijo opeharjene: v javnomnenjskih raziskavah jih več kot 60 odstotkov pravi, da dajejo Rimu več, kot dobijo nazaj. Kar pa se tiče severne Italije scela, je močno razvidna politična barva tovrstnih prepričanj. Najštevilnejši zagovorniki teze o bogatem severu, na račun katerega živi preostala Italija, so med volivci Severne lige. Podobno velja za privržence desninosredinske stranke Naprej, Italija, njene najzvestejše zaveznice. Aktualna italijanska referendum sta zelo drugačna od katalonske zgodbe in predvsem bistveno manj vznemirljiva, pa vendar zadeva ni trivialna. Izid odraža globoko, simptomatično nezadovoljstvo dela države, težnje k večji samostojnosti je smiselno razumeti v ekonomskem kontekstu. Glasovanje je ponovno odprlo vprašanje severa in fiskalnega federalizma, visoka udeležba in izid sta pokazala, da gre za reči, ki jim je treba prisluhniti. Vemo, brez solidarnosti bogatejših regij v razmerju do revnejših razpadajo države oziroma ostanejo prazna forma brez vsebine.

- **Puigdemont pri belgijskih organih. Peter Žerjavič, dopisnik. Delo, 06.11.2017, str. 1**

Katalonija. Teoretično bi Belgija lahko zavrnila izročitev Španiji

Bruselj – Odstavljeni predsednik katalonske vlade Carles Puigdemont in štirje nekdanji ministri njegove vlade so se v nedeljo javili in predali zvezni pravosodni policiji v Bruslju.

V navzočnosti odvetnikov so bili seznanjeni s pripornim nalogom, ki ga je izdala Španija in z njim zahtevala njihovo izročitev. Že popoldne so bili zaslišani. Rok za odločitev o nadaljnjih postopkih je 24 ur. V skladu z evropskim nalogom o predaji in prijjetju mora država izročiti osumljence po hitrejšem postopku. Postopek je povsem neodvisen od politike in je bil zasnovan kot olajšanje pravosodnega delovanja članic. Zavrnitev naloga je mogoča le v izjemnih primerih. Teoretično bi belgijsko

pravosodje lahko zavrnilo izročitev, če očitana dejanja v Belgiji sploh niso kazniva. Od treh očitanih je le poneverjanje javnega denarja obravnavano enako v obeh državah. Kaznivi dejanji vstaje in njenega spodbujanja v takšni obliki v Belgiji ne obstajata. Vsa tri dejanja tudi ne sodijo med 32 hudih kaznivih dejanj, pri katerih mora pravosodje samodejno izvršiti nalog. Evropski nalog za prijete in predajo dopušča možnost zavrnitve izročitve, če obstaja razlog za prepričanje, da je bil izdan z namenom pregona zaradi političnega prepričanja. Tudi če bi se belgijsko pravosodje odločilo za izročitev, bi Puigdemont lahko s pritožbami zavlačeval postopek izročitve do 60 dni ali v izjemnem primeru do 90 dni.

- **Tudi jaz, Peter Pilz. Boris Čibej. Delo, 06.11.2017, str. 6**

Avstrija. Voditelj stranke Lista Petra Pilza se je »samoodstavil« zaradi obtožb o spolnem nadlegovanju Zaradi dveh obtožb o spolnem nadlegovanju se je nekdanji voditelj avstrijskih Zelenih Peter Pilz odločil, da ne bo sedel v poslanske klopi, čeprav se je njegovi poleti ustanovljeni listi uspelo prebiti v spodnji dom avstrijskega zveznega parlamenta.

Konec minulega tedna nikakor ni bil prijeten za 63-letnega Petra Pilza, nekdanjega poslanca in voditelja avstrijskih Zelenih, ki je leta 2005 postal »zvezdnik« svetovnih medijev, ko je pozval, naj kalifornijskemu guvernerju Arnoldu Schwarzeneggerju odvzamejo avstrijsko državljanstvo, ker ni hotel posredovati proti izvršitvi smrtne kazni nad obsojenim morilcem. Najprej sta se v soboto o politiki, čigar novoustanovljeni stranki se je na nedavnih volitvah uspelo prebiti v zvezni parlament, pojavila zapisa v časniku Presse in tedniku Profil, ki sta razkrila, da je znotraj Zelenih, ki jih je protestno zapustil letos poleti, že dlje časa potekala preiskava o njegovem neprimernem obnašanju.

Katastrofe na »nedesni«

K tej so pripomogle obtožbe njegove neimenovane nekdanje strankarske kolegice, da jo je pred dvema letoma kakih 40-krat spolno nadlegoval z nespodobnimi povabili in opazkami. Pilz je te obtožbe odločno zanikal, po mnenju kolegov z njegove liste pa so bile »politično motivirane«. A ni minil niti dan, ko se je pojavila nova zgodba, tokrat v tedniku Falter, kjer so opisali pripetljaj, ki se je bil zgodil leta 2013 na Evropskem forumu v Alpbachu. Tam naj bi precej okajeni Pilz začel objemati in otipavati mlado sodelavko evropske ljudske stranke (EPP), iz njegovih rok pa naj bi jo rešili šele mimoidoči. Politik je v soboto na tiskovni konferenci, na kateri je sporočil, da ga zaradi škandala ne bo med novimi poslanci spodnjega doma parlamenta, izjavil, da se dogodka ne spominja, a da verjame urednikom liberalnega dunajskega tednika, da so govorili z dvema pričama pripetljaja.

To je bila le zadnja v vrsti »katastrof«, ki so se letos pripetile avstrijskim nedesničarskim strankam, zlasti pa stranki Zelenih, ki jo je Pilz nekoč vodil. Ta stranka, ki se je prvič prebila v parlament daljnjega leta 1986 – rojstnega leta mandatarja za sestavo nove avstrijske zvezne vlade in voditelja prenovljene ljudske stranke Sebastiana Kurza –, na zadnjih predčasnih parlamentarnih volitvah ni prestopila niti volilnega praga. Tega nikakor niso pričakovali po tem, ko je na zadnjih predsedniških volitvah zmagal njihov nekdanji predsednik Alexander Van der Bellen, ki je sicer nastopal kot neodvisni kandidat. Da so Zeleni, ki so bili nekoč najmočnejša parlamentarna opozicijska stranka, na prejšnjih volitvah pa so dobili rekordnih 12,4 odstotka glasov, letos doživeli tako klavrno usodo, so številni obtoževali prav »narcisoidnega« Pilza, ki je iz stranke izstopil zato, ker so ga na junijskem kongresu uvrstili šele na četrto mesto na nacionalni listi. A stranko, ki jo je »Rdeči Danny«, znani evropski poslanec Daniel Cohn-Bendit, pred dnevi za Falter označil »za najbolj neumne Zelene med evropskimi Zelenimi«, so »pokopali« tudi drugi notranji spori, hkrati pa je bila »kolateralna žrtev« zadnjih volitev, saj so njeni številni nekdanji volivci tokrat glasovali za prej vladajoče socialdemokrate, ker so neuspešno poskusili preprečiti nastanek zdaj rojevajoče se vladne koalicije med ljudsko in svobodnjaško stranko.

Čeprav zdaj Pilzevo zgodbo številni pripisujejo »učinku domin«, ki ga je povzročilo nedavno razkritje početij razvpitega nasilneža nad ženskami, hollywoodskega producenta Harveyja Weinsteina, v avstrijski politiki to ni prvi tak primer.

Zgodovina spolnega nadlegovanja

Pred dvanajstimi leti so prav Zeleni naredili velik javni škandal, ko je v javnost pricurljalo, da je več njemu podrejenih žensk obtožilo spolnega nadlegovanja 47-letnega Christiana Lauscha, ki od leta 2008 sedi v vrstah svobodnjaških poslancev zveznega parlamenta. Nič se mu ni zgodilo, ker so takrat zaradi zastarelosti obtožb disciplinski postopek ustavili. Leta 1993 sta izbruhnili kar dve tovrstni aferi. Prva se je zgodila avgusta, ko naj bi takrat 48-letni poslanec ljudske stranke Paul Burgstaller svoji 13 let mlajši kolegici iz vrst zelenih Tereziji Stoisits na zasedanju odbora za notranjo politiko zabrusil, naj »vzame v roko mikrofona in ga začne močno sesati«. Burgstaller je obtožbe zanikal, a je bil prisiljen izstopiti iz ljudske stranke in je konec mandata dočakal kot neodvisni poslanec. Le malo zatem je v javnost prišla stara zgodba, da je takratni socialdemokratski minister za delo in socialo in zdaj že pokojni Josef Hesoun pred šestimi leti z roko segel pod dekolte 27 let mlajši strankarski kolegici in poslanki Waltraud Schütz. Burgstallerju, ki je obtožbo zanikal, se ni nič zgodilo, zdaj prav tako pokojno Schützevo pa so v stranki kritizirali, ker je »afero« spravila v javnost, in je od takrat niso več uvrstili na listo kandidatov za zvezne poslance.

- **V deželi Belgijcev. Peter Žerjavič. Delo, 06.11.2017, str. 6.**

Evropski (ne)red

Da nima nobenih stikov z belgijskimi politikami, je bilo eno glavnih sporočil odstavljenega predsednika katalonske vlade Carlesa Puigdemonta. V glavnem mestu države, v katero se je zatekel in se razglasil za žrtev spolitiziranega španskega pravosodja, želi nagovarjati predvsem evropsko občestvo. Vsaj institucije EU so ostale pri ukvarjanju s katalonskim vprašanjem neodzivne. Tako kot, denimo, Angela Merkel vsaj navzven popolnoma zaupajo Marianu Rajoyu.

Bolj kot bruseljskim institucijam EU, ki morajo vztrajati pri svoji liniji, je bilo katalonsko vprašanje s prihodom Puigdemonta servirano belgijski politiki in pravosodju. V tukajšnjih medijih kdo primerja zagroženo kazen do 30 let zapora z Nelsonom Mandelo, ki je v južnoafriškem režimu preživel za zapahi – 27 let. Ne glede na vsebino je že rožljanje s takšno skrajno sankcijo za politično delovanje v demokratični državi pretiravanje samo po sebi.

V Belgijo je sicer že prišel španski nalog za prijete in predajo odstavljenega Puigdemonta in štirih njegovih ministrov, a Katalonci imajo v svobodnjaško naravnani gostiteljici kar nekaj razlogov za upanje. Najbrž v celotni EU v vladi ni nobene stranke, ki bi bila bolj naklonjena Kataloncem kot flamska nacionalistična N-VA. Iz nje prihajajo nedvoumna sporočila o

nesprejemljivosti španskega ravnanja. Belgijski premier, liberalec Charles Michel, položaj spremlja zadržano in se v stvari noče vsebinsko vpletati.

Le Soir je konec tedna pisal o mori za belgijsko vlado. A odločitve ne bodo sprejete v vladnih ali strankarskih sobanah. Kljub vsem pomanjkljivostim zapletene državne strukture je Belgija močna pravna država z dolgo tradicijo in posebnim poslušom za pravice posameznikov. Kako se bodo odzvali na špansko zahtevo po predaji katalonske peterice, ne bo odločala politika, marveč pravosodje. Za Puigdemonta in njegove štiri sobojevnike veljajo enaka pravila kot za vse druge.

Sam priporni nalog povzroča nove negotovosti. Pričakovano je, da bodo Puigdemontovi odvetniki zatrjevali, da mu v Španiji ne bo zagotovljeno pošteno sojenje in da je njegovo politično delovanje glavni vzrok za pregon. Glavna logika evropskega naloga je sicer bila, čim bolj poenostaviti postopke sodelovanja med pravosodnimi organi in na podlagi medsebojnega zaupanja članic EU vse izpeljati čim hitreje. Možnosti za zavlačevanje so omejene.

V primerih najhujših kaznivih dejanj, kakršna so terorizem, trgovina z ljudmi ali posilstvo, postopki stežejo samodejno. Ker imajo očitki Puigdemontu vsaj pridih političnosti, je maneverskega prostora za dvoumnosti veliko več. Tako kot v primeru ene pripadnice Ete, ki je Belgija ni hotela izročiti Španiji, se utegne belgijsko pravosodje v primeru Puigdemonta spet pokazati kot izredno tankočutno. In njihova odločitev po črki zakona bo na koncu razumljena – politično.

Toda: ne glede na razplet bo na koncu najbrž obveljala stara modrost. Politična vprašanja, kakršna je katalonsko, se ne rešujejo na sodiščih, ampak s politikom. To bo moral Rajoy prej ali slej dojeti.

- **Puigdemont, junak in antijunak. Mimi Podkrižnik. Delo, 07.11.2017, str. 7**

Katalonska slepa ulica. Za independentiste je Bruselj pravo mesto, da postane spolitizirano špansko pravosodje mednarodni problem

Puigdemont je resda zlorabil svoj položaj, a Rajoy se vede kot avtoritarni frankist, je bilo slišati nekdanjega belgijskega premiera Elia Di Rupa – in podobno si nemara misli nič koliko Evropejcev. Medtem uradni Madrid nadaljuje svojo ostrino,» okrnjena padla Barcelona» pa poskuša iz Belgije prepričati Katalonci in tujino, da ni še nič izgubljeno.

Potem ko se je v Belgijo pobegla peterica odstavljene katalonske vlade, za katero je bil izdan evropski zaporni nalog, v nedeljo predala zvezni pravosodni policiji v Bruslju, so v noči z nedelje na ponedeljek belgijski organi izpustili na prostost katalonskega predsednika Carlesa Puigdemonta ter še dva odstavljena ministra in dve ministrici: Tonija Comína, Claro Ponsatí, Meritxell Serret in Lluísa Puiga. Po presoji preiskovalnega sodnika ni bilo razloga, da bi ostali za zapahi, niti varščine ni bilo treba plačati, vendar ne smejo zapustiti Belgije, kakor morajo tudi javiti, kje natančno živijo, se odzivati na pozive policije in sodnih organov ter priti osebno na zaslišanja oziroma tvorno sodelovati v postopku. Po pisanju katalonskega spletnega -VilaWebu naj bi bila sodna odločitev o izvršitvi španskega naloga sprejeta v petnajstih dneh (17. novembra). Če bo sodnik pritrnil španski zahtevi, se lahko katalonska peterica še pritoži, na kar se mora sodišče odzvati v petnajstih dneh, potem pa je mogoče prenesti primer še na drugo sodišče, ki bi moralo odločiti v tridesetih dneh. Ali drugače: celoten postopek naj bi se v Belgiji končal v dveh oziroma izjemoma treh mesecih. Vmes – 21. decembra – bodo, kot je ob podreditvi Barcelone odločil Madrid, v Kataloniji parlamentarne volitve, na katerih bi se, iz tujine in na čelu PDeCat, utegnili potegovati tudi Puigdemont.

Medtem je za zapahi v španski prestolnici od prejšnjega četrta že osem nekdanjih katalonskih ministrov, od 17. oktobra pa prav tako voditelja civilnodružbenih organizacij Jordi Sánchez in Jordi Cuixart ... Včeraj je Carles Puigdemont v ekskluzivnem članku za Guardian zapisal, da se boji, »da zanje v Španiji ne bo poštenega sojenja«. In tudi kazen da ne bo sorazmerna, »saj jim – kakor da bi bili teroristi ali morilci – grozi do trideset let zapor«.

Medijsko slikanje

Katalonsko osamosvojitveno gibanje, kakor ga različno spremlja mednarodna javnost, je politično (mestoma) že ves čas videti kot bi in ne bi proces ter propagandna vojna, v kateri se bije časopisje, zato zdaj po medijih ni niti malo smešenja in uničevanja javne podobe 130. katalonskega predsednika Puigdemonta (in njegove ekipe) ter očitkov, da je naivnež, diletant in, ker je prebegnil v Belgijo, strahopetec – saj da je obrnil hrbet preostalim članom nekdanje vladne ekipe in prav tako narodu.

V VilaWebu, v katerem zagovarjajo osamosvojitveno gibanje, ga vidijo drugače in še naprej kot na koncu zmagovalca, ki je spet povlekel »zgodovinsko potezo«: ubral da je edino možno pot, da katalonski problem ne ostane le španska politična in pravosodna težava, ampak postane evropska, mednarodna tema, ter da odstavljene katalonske predsednik komunikacijsko ostane v stiku s Katalonci, s tistimi, ki mu verjamejo.

»Puigdemont in njegovi ministri so v Bruslju zato, ker so, kot mi vsi, evropski državljani, in se zatorej lahko svobodno gibljejo, kjerkoli želijo.« Tudi odločitev belgijskih organov v VilaWebu pozdravljajo, saj da je špansko pravosodje zdaj popolnoma razgaljeno in ga lahko vidi vsakdo v Evropi: Puigdemonta, ki bi, če bi ostal doma, zdaj že sedel, tako pa utegne vplivati na volitve in sodelovati na njih, bremeni uporništvu, zlorabe položaja in javnega denarja ter neupoštevanja poziva sodišča.

Visoka cena

Ob politični in pravni vojni je ključno tudi ekonomsko slikanje razmer tako domači kot mednarodni javnosti ter zastraševanje s katalonskim kolapsom. Po nedavnem pisanju francoskega L'Expressa bo nastala situacija drago stala Katalonijo, kjer je brezposelnost trenutno 13,2-odstotna, medtem ko je v Španiji 17,7-odstotna; in vprašanje da je, koliko so politične elite v Barceloni vnaprej premislile ekonomsko žrtev »osamosvajanja«.

Po nekaterih podatkih je svoj sedež iz Katalonije že preneslo več kot tisoč, tudi 1800 ali še več podjetij, in velik problem je menda katalonski dolg: približno 29.000 evrov na prebivalca (v Španiji v povprečju 23.300 evrov na prebivalca). Ob morebitni odcepitvi, ko bi bili Katalonci zunaj EU in evrskega območja in tako tudi zunaj zaščite Evropske centralne banke, bi se javni dolg – zdaj znaša 74 milijard evrov, kar je 36 odstotkov BDP – drastično povečal: po izračunih banke Natixis bi bila Katalonija ob prevzemu »svojega« španskega deleža zadolžena kar za 235 milijard evrov (106 odstotkov BDP). Kako bi ga lahko odplačala ob tolikšnem bežanju podjetij in v kateri valuti, verjetno ne ve nihče.

Redno protestiranje

Četudi je katalonska prihodnost negotova in razklanost med tistimi, ki imajo Puigdemonta za junaka, in onimi, za katere je antijunak, velika, so protesti proti »spolitiziranosti« španskega pravosodja v zadnjih dnevih v Barceloni spet redni. Včeraj med jutranjo konico so protestniki, med katerimi je bil tudi oče priprtega ministra za zunanje zadeve Raüla Romeve, zaprli tri glavne cestne žile v mesto, z gumami blokirali še nekatere železniške linije in vsak večer je slišati udarjanje po loncih. Za jutri so po poročanju Katalonske tiskovne agencije v manjšem sindikatu in independentističnih civilnodružbenih organizacijah pozvali k splošni stavki, za soboto pa že napovedujejo množično zborovanje. Medtem je posamezne glasove o pretiravanju španskih oblasti s kaznijo za katalonske »osamosvojitelje« slišati vsaj iz politične Belgije, iz Francije, denimo, pa se je spotaknila obnjo nekdanja socialistična ministrica Ségolène Royal ...

- **Arbitražni paket v državnem zboru. Barbara Hočevar. Delo, 09.11.2017, str. 2**

Implementacija. DZ mora še ta mesec sprejeti štiri zakone za uveljavitev rzsodbe

Ljubljana – Dva od štirih predlogov zakonov, povezanih z uveljavitvijo arbitražne rzsodbe, ki jih lahko Slovenija sprejme samostojno, sta včeraj že dobila zeleno luč pri pristojnih parlamentarnih odborih. Predvidoma bodo poslanci ves paket potrdili na prihodnji seji državnega zbora še ta mesec.

Parlamentarni odbor za pravosodje je soglasno potrdil predlog novele zakona o zemljiški knjigi, ki določa, da dopolnitev zemljiške knjige ne bo več izključno predlagalni postopek, temveč je primarno postopek, ki ga sodišče začne po uradni dolžnosti, saj usklajenost zemljiške knjige in katastra ni samo v zasebnem interesu, ampak tudi v javnem. Cilj je, da bo zemljiška knjiga popolno izkazovala stvarnopravna razmerja in bo v celoti usklajena z zemljiškim katastrom, je vlada utemeljila predlog spremembe.

Odbor za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano pa je obravnaval novelo zakona o morskem ribištvu, ki bo omogočil uresničevanje zgodovinskih pravic, ki so jih imeli ribiči pred rzsodbo. Predvsem bo omogočal upravni postopek izdaje posebnih dovoljenj za gospodarski ribolov na nacionalni ravni zaradi izvajanja uredbe EU o skupni ribiški politiki z obojestranskim dostopom ribičev do obalnih voda sosednje države. Ta ureditev se začne v skladu z uredbo uporabljati, ko se začne v celoti izvajati arbitražna odločba.

Do 29. novembra

Poleg zakonov o morskem ribištvu in o zemljiški knjigi je vlada sredi oktobra za implementacijo arbitraže sprejela še zakona o evidentiranju državne meje in o urejanju posameznih vprašanj glede na rzsodbo arbitražnega sodišča, ki je bolj znan kot intervencijski zakon. Vse te ukrepe, ki jih lahko Slovenija sprejme samostojno, brez sodelovanja Hrvaške, parlament obravnava po nujnem postopku. Sprejeti jih mora do 29. novembra, ko se po arbitražnem sporazumu izteče polletni rok za pripravo vsega potrebnega za uveljavitev rzsodbe. Sledilo jim bo še nekaj zakonov in več kot 30 podzakonskih aktov. Najbolj obsežen in z najvišjimi finančnimi posledicami – vlada jih ocenjuje na približno 3,97 milijona evrov – je tako imenovani intervencijski zakon, ki ga bo najprej, v petek, obravnaval odbor za notranje zadeve, javno upravo in lokalno samoupravo. Ta ureja vprašanja oziroma položaj ljudi, ki jih je arbitražna rzsodba neposredno prizadela. Vsi bodo obdržali pravice iz socialnih zavarovanj in socialne varnosti, denimo do transferjev, kot so štipendije in otroški dodatki, saj bo veljala domneva stalnega bivališča. Dobršen delež sredstev, okoli 1,2 milijona evrov, bo namenjen za pomoč pri preselitvi 12 gospodinjstev, ki so izrazila to namero, s tem da bo država prispevala delež glede na število članov.

Predvideno je tudi, da bo vlada namenila 450.000 evrov za pravno svetovanje in zastopanje 150 oseb pri urejanju lastninskopravnih razmerij. Štela se bo domneva legalnosti objektov, ki bodo v Sloveniji, in vpis v zemljiški knjigi.

Zakon ureja tudi pravice v zvezi s kmetijskimi zemljišči in gozdovi in do ukrepov kmetijske politike. Tako bodo, na primer, aktivni kmetje, katerih zemljišča bodo po novem na Hrvaškem, upravičeni do petkratnika subvencij, prejetih v letu 2017. Za nadomestila za zmanjšanje ribolovnega območja, zaradi oviranega ribolova, za materialno škodo na plovilih ter pravno pomoč zaradi izvajanja dejavnosti so predvideli 660.000 evrov.

- **Za izpustitev priprtih voditeljev. Z. R. Delo, 09.11.2017, str. 24**

Katalonski boj Včeraj so se nekateri independentisti povezali v splošno stavko

Barcelona – V Kataloniji so včeraj med splošno stavko, že drugo v manj kot mesecu dni, h kateri so pozvali v nekaterih sindikalnih centralah, protestniki blokirali ceste in železniške tise. Na glas so tudi pozivali k izpustitvi odstavljenih članov vlade in dveh voditeljev civilnodružbenih organizacij Katalonska narodna skupščina in Òmnium Cultural, proti katerim poteka preiskava zaradi prizadevanj za neodvisnost, ter zahtevali umik španskega 155. člana ustave, po katerem si Madrid podreja Barcelono. Po poročanju AFP so blokirali ceste v več kot 50 mestih, vključno z večjimi avtocestami, kot sta tista, ki povezuje Francijo s Katalonijo in nato s Španijo, in tista, ki povezuje Barcelono z Madridom.

Vestnik, Murska Sobota

- **Razvijali bodo mehke vsebine. Janko Votek. Vestnik, Murska Sobota, leto LXIX, št. 45, 9. novembra 2017, str. 4-5**

Interreg Slovenija-Madžarska

Podpis pogodb za sedem projektov v vrednosti tri milijone evrov

V športno-rekreacijskem centru Martjanci, katerega del so tudi slovesno odprli, je bil podpis pogodb o sofinanciranju projektov v okviru programa čezmejnega sodelovanja Interreg V-A Slovenija-Madžarska. V projekt medregijskega sodelovanja so vključene štiri regije, z naše strani sta to Pomurje in Podravje, na strani Madžarske pa sodelujeta županiji Vas in Zala. Pogodbe je podpisala vodja organa upravljanja Nina Seljak z vodilnimi partnerji projektov. TELE - KA – LAND je nadaljevanje projekta Pet poštinskih kočij, v katerem bodo vzpostavili mrežo pravljicnih parkov. MuraA Raba Tour, katerega vodilni partner je Hi - FI studio, bo razvijal turistični produkt s štirimi programi, vodni, konjeniški, pohodni in kulturni turizem, Horse based tourism, katerega nosilni partner je Zavod Nazaj na konja, bo razvijal nov koncept konjeniškega turizma. Edocumenta Panonica z vodilnim partnerjem Pomurskim muzejem bo vzpostavil interdisciplinarno bazo

arheoloških, etnoloških, kulturnozgodovinskih in biografskih podatkov o kulturni dediščini 120 krajev. Back in the day, katerega vodilni partner je Raziskovalno-izobraževalno središče Dvorec Rakičan, pa bo vzpostavil institucionalno sodelovanje muzejev na prostem.

Cilj projektnega sodelovanja, za katero je na voljo 14,8 milijona evrov, je razvoj tako imenovanih mehkih vsebin in promocija skupnega čezmejnega prostora s poudarkom na naravni in kulturni dediščini. To naj bi pomenilo tisto dodano vrednost v regijah, ki bi bila zanimiva predvsem za zunanje obiskovalce in tudi domačine. Sedem odobrenih projektov čezmejnega sodelovanja, za katere so bile podpisane pogodbe, je vrednih tri milijone evrov.

Alojz Glavač, župan Občine Moravske Toplice, je poudaril pomen tovrstnih projektov, saj se razlikujejo od klišejskega razumevanja razvoja, ki se ga na lokalni ravni meri samo z metri in kilometri cest in cevovodov. Vse to izgubi svoj smisel, pravi, če za tem ne stoji skrb za človeka, če se ne naredi nič v spreminjanju zavesti. Projekt Green Exercise, ki je eden od teh projektov, katerega del je Zeleni park Martjanci, ne pomeni samo pridobitve za otroke, ampak gre za medgeneracijski center, ki bo povezal vse prebivalce, je povedal in izrazil upanje, da ga bodo prepoznali in uporabljali tudi turisti.

Aleš Mrkela, vodja programa, je poudaril, da s podpisi teh pogodb program še ni končan. Četrty rok za oddajo projektov se izteče 14. novembra. Odločitev o sofinanciranih projektih bo znana predvidoma marca naslednje leto. Ne glede na to bosta v začetku naslednjega leta objavljena informacija o morebitnem ostanku razpoložljivih sredstev in dodatni rok za predložitev projektov.

- **»Romski jezik je samo eden«. Intervju: Jožek Horvat Muc. Pogovarjal se je: Timotej Milanov. Vestnik, Murska Sobota, leto LXIX, št. 45, 9. novembra 2017, str. 5**

Dan romskega jezika

Čeprav je bil romski jezik leta 1997 na evropski ravni priznan kot eden od evropskih manjšinskih jezikov, morajo Romi ponekod še danes dokazovati obstoj svojega jezika, pravi Jožek Horvat Muc – Prizadevanja za standardizacijo romščine

»Osnovo smo vzpostavili, drugi jo lahko nadgradijo, ni pa nujno, ampak mi smo svojo nalogo opravili,« o standardizaciji romskega jezika pravi predsednik Sveta romske skupnosti Slovenije in Zveze Romov Slovenije Jožek Horvat Muc, s katerim smo se pogovarjali ob 5. novembru, dnevu romskega jezika.

V zadnjih letih ste bili zelo aktivni pri prizadevanjih, da bi prišlo do standardizacije romskega jezika tudi na mednarodni ravni. Kako je sedaj s tem?

»Standardizacija romskega jezika je narejena, uspelo nam jo je narediti že pred tremi leti. Gre za knjigo, ki sva jo napisala skupaj z mojim profesorjem dr. Rajkom Djuričem, in moram povedati, da gre za prvo tovrstno zadevo v Evropi. To so sicer pozneje nadaljevali tudi v drugih državah, recimo v Bosni in Hercegovini, standardizacijo so začeli pripravljati tudi na Hrvaškem in v Makedoniji. Rad bi opomnil, da si za standardizacijo prizadevamo predvsem Romi, zanjo si sicer prizadeva tudi Svet Evrope, vendar na napačen način. Pred skoraj 15 leti je Svet Evrope ustanovil delovno skupino za pripravo standardizacije, v kateri sem sodeloval tudi sam, prav tako Nataša Brajdič iz Krškega, vendar ta skupina ni bila uspešna, saj je poleg vseh lingvistov in strokovnjakov na področju romskega jezika, kot so Marcel Courthiade, Rajko Djurič, Hristo Kjučukov in Ljatif Demir, Svet Evrope določil, da bodo zadevo na noge postavili Neromi, s tem pa se je zadeva tudi končala. Inicijativa za pripravo standardizacije na evropski ravni torej obstaja, se mi pa zdi nesmiselno, da evropske institucije ne upoštevajo dela, ki je bilo opravljeno v preteklosti. Tega niso opravili samo romski lingvisti, temveč bi morali pri tem omeniti tudi našega rojaka Franca Miklošiča, ki je zbral ogromno gradiva in je bil prvi, ki je na podlagi jezika utemeljil, da Romi izviramo iz Indije.«

V Murski Soboti ste že organizirali simpozij o romskem jeziku, na katerem so romski jezikoslovci iz različnih evropskih držav poudarili, da imajo velikokrat težave že z dokazovanjem, da romski jezik sploh obstaja.

To je eno temeljnih vprašanj, s katerim se ti lingvisti ukvarjajo. Vsak narod in vsaka manjšina morata delati na svojem jeziku za razvoj lastne identitete in za svoj obstoj. Romska skupnost se mora nenehno boriti za to, da bi dokazala, da romski jezik obstaja in da se ga obravnava v skladu z lingvističnimi pravili, ki veljajo tudi pri drugih jezikih. Nekoliko nam pomaga dejstvo, da je bil leta 1997 romski jezik na evropski ravni priznan kot eden od evropskih manjšinskih jezikov, po drugi strani pa je to največja manjšina v Evropi, ki šteje od 15 do 20 milijonov ljudi, kar je pomembno, saj to pomeni, da gre za jezik, ki ga v Evropi govori velika množica ljudi. Hkrati nam nekateri ne priznavajo skupnega jezika, zgodovine in kulture, gre za veliko težavo, s katero se še danes ukvarjamo.«

Romi v različnih evropskih državah v svoj jezik privzemajo besede jezika večinskega naroda, a ko se recimo srečate Romi iz Slovenije, Švedske in Hrvaške, se med seboj razumete?

»Tako je. Predvsem tisti, ki se s tem ukvarjamo. Koreni romskega jezika so povsod enaki, razlike so pri končnicah, pridevnikih, sklanjatvah. Če recimo primerjam romščino s slovenščino, so nekatere besede v slovenščini ženskega spola, v romščini pa moškega in obratno, vendar to ne pomeni, da se ne moremo razumeti. Zelo pomembno je, da ljudem dopovemo, da je romski jezik samo eden, različni so le dialekti. Tudi o slovenskem jeziku obstajajo različne teorije, ampak če vemo, koliko je slovenskemu jeziku pripomoglo Prekmurje kot tako s pisanjem in izdajanjem knjig na tem območju, potem lažje razumemo, kako je s tem pri Romih. O skupnem izvoru romskega jezika lahko izvemo že s poznavanjem hindujskega jezika ali sanskrt.«

Se trenutno v Sloveniji veliko ustvarja v romskem jeziku?

»V društvu Romani Union in drugih naših organizacijah delamo ogromno tovrstnih stvari, pišemo v romskem in slovenskem jeziku, marsikaj tudi objavimo, taka je tudi knjiga romskih pravljic in pripovedk, ki je izšla v obeh jezikih. Gre za delo pokojne dr. Pavle Štrukelj, ki je v Prekmurju in na Dolenjskem zbirala zgodbe pri Romih, od katerih danes številni ne živijo več. Ona jih je skrbno zapisala, tako, kot so ji pripovedovali, brez olepševanja. Mi smo to objavili v taki obliki, da je danes berljivo tako za Rome kot za Nerome.«

- **Poklon vizionarju gasilstva. Timotej Milanov. Vestnik, Murska Sobota, leto LXIX, št. 45, 9. novembra 2017, str. 5**

Spominska plošča Ernestu Eöryju na Hodošu

Ob odkritju spominske plošče predstavili tudi knjigo o Eöryjevem življenju in delu, ki bo po besedah avtorja tudi učni pripomoček prihodnjih generacij gasilcev

Na pročelju gasilskega doma na Hodošu so odkrili spominsko ploščo, posvečeno lani preminulemu Ernestu Eöryju, nekdanjemu predsedniku Gasilske zveze Slovenije (GZS). Eöry je v preteklosti prejel že številna priznanja, med drugim odlikovanje predsednika Republike Slovenije – zlati red za zasluge, priznanje za življenjsko delo s področja zaščite in reševanja, priznanje Matevža Haceta, zlato plaketo in naslov častnega občana Občine Hodoš.

Gasilski regijski poveljnik Dušan Utroša je v nagovoru zbranih Eöryja označil za očeta novodobnega slovenskega gasilstva. Eöry je Gasilski zvezi Slovenije predsedoval od leta 1989 do leta 2007. »Po osamosvojitvi je s sodelavci postavljaj temelje današnjega modernega gasilstva. Danes ni dileme, da so gasilci ključni steber sistema zaščite, reševanja in pomoči. Zato danes tudi ni dileme, kdo so resnični junaki današnjega časa, ki jim državljani najbolj zaupajo. Vse to je tudi njegova zasluga.«

Slovesnosti se je udeležila tudi ministrica za obrambo Andreja Katič in v nagovoru med drugim poudarila pomen Eöryjevega vizionskega dela za razvoj gasilstva v državi. Po njenih besedah so gasilci danes najmnogičnejša organizacija v državi, na katero so državljani lahko ponosni. »Vsaka organizacija uživa ugled zaradi posameznih posameznikov, ki jo sestavljajo,« pravi Katičeva, ki je izrazila upanje, da se bodo gasilci pri svojem delovanju v prihodnosti ravnali po Eöryjevem zgledu.

Ob tem so predstavili še knjigo o življenju in delu Eöryja, ki jo je napisal Florjan Jančič. Ta je povedal, da je gradivo in misli o častnem predsedniku GZS prispevalo 26 domačih in pet tujih gasilskih soborcev, kar, kot pravi, priča o Eöryjevem širokem delovanju. »Delo ni samo poklon Eöryju, temveč visoki moralni in etični misli njegove generacije,« pravi Jančič, ki meni, da se bo knjiga lahko uporabljala tudi kot učni pripomoček prihodnjih generacij gasilcev.

»Njegova največja vrlina je bila, da je imel širok krog znancev,« je povedal namestnik predsednika GZS Janko Cerkenin in dodal, da je bila v času Eöryjevega vodenja zveze sprejeta odločitev, da gasilstvo financirajo občine, kar je bila po njegovem mnenju prelomnica v razvoju gasilstva. »V sodobnem jeziku bi lahko rekli, da je bil nadarjen za mreženje.«

- **Razpisanih dvakrat po 330 tisoč evrov. Majda Horvat. Vestnik, Murska Sobota, leto LXIX, št. 45, 9. novembra 2017, str. 7**

Nov razpis za madžarsko pomoč

Objavili drugi razpis za sredstva, ki jih madžarska država namenja kot pomoč območjem, kjer živi manjšina

Zavod za regionalni razvoj madžarske narodnosti Lendava Profutura je objavil drugi razpis za sredstva, ki jih madžarska država namenja kot pomoč območjem, kjer živi manjšina. Vsota razpisanih sredstev je dvakrat po 330 tisoč evrov, in sicer za gospodarstvo in kmetijstvo, razpis pa je bil odprt do 6. novembra. Za turizem tokrat ni bilo posebne postavke, vlagatelji z dejavnostjo turizma pa so lahko projekte prijavi v sklopu gospodarstva. Razpisana sredstva so namenjena mikro in malim podjetjem, višina prejete pomoči pa je lahko največ 15 tisoč evrov. Odobrena sredstva se tokrat namenajo samo za nakup osnovnih sredstev, ki jih vlagatelj potrebuje za izvajanje osnovne dejavnosti, ne pa tudi za investicije v gradnje in obnove objektov.

Vsi drugi razpisni pogoji so enaki, kot so bili ob prvem razpisu. Upravičenci so fizične osebe in podjetja, ki živijo ali imajo sedež na upravičenem območju, za upravičena območja pa se štejejo dvojezične občine Hodoš, Šalovci, Moravske Toplice, Dobrovnik in Lendava. Pogoj za pridobitev pomoči je tudi znanje madžarskega jezika ali pripadnost manjšinskemu prebivalstvu, pri podjetjih pa 50-odstotno lastništvo ali zaposlovanje po tem kriteriju.

Projekti s prvega razpisa, na katerem je bilo uspešnih 155 vlagateljev, se počasi končujejo, zanje pa je bilo porabljenih približno 1,5 milijona evrov. V skladu s predpisi o državnih pomočeh in transparentnosti porabe proračunskih sredstev so rezultati javno objavljeni na spletni strani zavoda.

Zaradi slabega povpraševanja pa slovenski regionalni razvojni sklad do sredine oktobra 2017 ni razdelil 1,4 milijona evrov razpisanih sredstev za posojila v letu 2016 za projekte na območju, kjer živi manjšina, razdelili pa so 140 tisoč evrov nepovratnih sredstev.

Ta denar je bil dodeljen podjetju Minta, katerega ustanoviteljica je Pomurska madžarska samoupravna narodna skupnost. Kot so nam pojasnili na skladu, so zato, ker so ostala nerazdeljena vsa sredstva, namenjena za posojila, iz rebalansa črtali nepovratna sredstva za leto 2017.

Nerazdeljena pa so ostala tudi načrtovana sredstva v višini 350 tisoč evrov, ki jih je vlada zagotovila junija s programom spodbujanja gospodarske osnove madžarske narodne skupnosti za letos. Skupna vrednost programa za obdobje 2017–2020 je 2,1 milijona evrov. Kaj je razlog, nam iz vlade oziroma gospodarskega ministrstva do oddaje članka niso sporočili.

- **Dom živega ljudskega izročila. Majda Horvat. Vestnik, Murska Sobota, leto LXIX, št. 45, 9. novembra 2017, str. 17**

V Dobrovniku bodo zgradili hišo rokodelstev

Načrti so pripravljani in izvajalec gradbenih del izbran, kmalu bodo imeli tudi gradbeno dovoljenje – S hišo rokodelstev želijo prispevati k razvoju kraja

V Dobrovniku so aprila letos položili temeljni kamen za hišo rokodelstev. Zgradili jo bodo ob etnografski hiši Györgya Dobronokija v središču kraja. Postopki pridobivanja dokumentacije so zdaj pri koncu, saj bodo v kratkem prejeli gradbeno dovoljenje, komisija pa je med prijavljenimi na razpis že tudi izbrala izvajalca del. »Hišo bomo izročili v uporabo septembra prihodnje leto,« je povedala Ana Car, predsednica madžarske samoupravne narodne skupnosti v dobrovniški občini, sama pa bo morala madžarski državi, ki je za hišo zagotovila 162 tisoč evrov, decembra poročati o izvedbi projekta.

Časa za dokončanje hiše, ki jo bodo gradili samo z denarjem, ki ga je za to prispevala sosednja država, je torej dovolj, zneska pa ne nameravajo povečevati. Sredstva, ki jih narodna skupnost prejema od slovenske države, so namreč namenjena njenemu delovanju, zadolževati pa se tudi ne načrtujejo. Z dokončanjem hiše rokodelstev bo Carjeva po šestnajstih letih vodenja narodne skupnosti v Dobrovniku prepustila drugim tudi svojo funkcijo. »Zame je bilo vedno pomembno delati pošteno in pošteno želim dokončati svoje delo, da bom lahko z mirno vestjo in dvignjeno glavo šla po Dobrovniku,«

je poudarila. S hišo rokodelstev želijo prispevati k razvoju kraja, saj bo ta ustvarila tri delovna mesta in bo dom ne le številnih etnografskih predmetov, ampak tudi živega rokodelskega in ljudskega ustvarjanja. Tovrstna ustvarjalnost je namreč zanimiva za turiste, ki v vse večjem številu prihajajo v Dobrovnik tudi zaradi tropske ga vrta z orhidejami in Bukovniškega jezera, izdelki s pridihom izročila pa se vračajo v domove.

Etnografska hiša živi

Dobrovnik ima zelo bogato tradicijo rokodelstva in ljudskega ustvarjanja in v želji, da bi ohranili to kulturno dediščino, so leta 2003 v okviru tabora mladi od hiše do hiše zbirali predmete in izdelke, ki so jih nekoč uporabljali tako doma kot pri delu ter obrti, ter popisovali ustno izročilo. Tega se je nabralo zelo veliko, kar so potem razstavili v dobrovniškem kulturnem domu. Na osnovi tega se je svet madžarske narodne skupnosti odločil, da bodo v Dobrovniku uredili etnografsko hišo. S podporo države in lokalne skupnosti so kupili in uredili staro kmečko hišo ter jo leta 2006 izročili v uporabo. Poimenovali so jo po rojaku György Dobronokiju, jezuitu iz 17. stoletja, ki je bil v svojem času zelo vpliven človek, bil pa je tudi prvi rektor univerze v Trnovem na Slovaškem, ki jo je ustanovil Peter Pazmany. Etnografska hiša živi od samega začetka, med pomembnejšimi dogodki, ki jih pripravljajo v njej, pa so vsakoletna razstava pisanic pred veliko nočjo, srečanje pomurskih citrarjev pod orehi, ličkanje koruze, krst mošta ob martinovem, lani decembra pa je številne navdušila medena vas. Postavili so jo iz medenega testa v največji sobi hiše in ob pripovedovanju babice so v prazničnem času otroke iz dvaindvajsetih šol popeljali v čudovit svet ljudskih pravljic.

Ob tem pa je od samega začetka načrtno potekalo tudi usposabljanje nove generacije rokodelskih mojstrov. Skupnost je namreč v ta namen štirikrat uspela pridobiti evropska sredstva in ti mojstri, ki so se v glavnem učili rokodelskih veščin v tujini, so potem svoje znanje na rokodelskih delavnicah doma prenašali na učence.

Prenašanje rokodelskega znanja

Nova hiša rokodelstev bo torej namenjena prav temu prenašanju rokodelskega znanja in ljudskega izročila na nove generacije. Ob tem pa je pomembno, poudari Carjeva, da to počnejo s posebnim čutom in spoštovanjem do prednikov. Spomnila je namreč na kmečke ženske, ki so utrujene od dela in s tresočo se roko v preteklosti ustvarjale pisanice na prav poseben način, v tehniki batik, in z motivi, ki so bili značilni prav za Dobrovnik. »Letos smo imeli mednarodno razstavo pisanic, na katero smo še posebej ponosni, saj so se predstavili ustvarjalci iz štirih držav, Romunije, Hrvaške, Madžarske in Slovenije. V dveh dneh si jo je ogledalo okrog pet tisoč obiskovalcev,« je povedala sogovornica.

Hiša rokodelstev bo imela dve delavnici, večji prostor za različne predstavitve večjim skupinam obiskovalcev in v mansardi dve sobi, kjer bodo lahko prespali rokodelski mojstri, ki bodo prišli od drugod. Uredili pa bodo tudi večji prostor, kjer bodo razstavili bogato zbirko etnografskih predmetov. Vse to bodo umestili v prostor tako, da bodo stari orehi na dvorišču rastle na svojem mestu še naprej.

- **Evropski pohod prijateljstva. Adriana Gašpar. Vestnik, Murska Sobota, leto LXIX, št. 45, 9. novembra 2017, str. 26**

Minulo soboto se je 115 pohodnikov iz Gederovce odpravilo proti Cankovi na 18. Evropski pohod prijateljstva. Prečkali so mejo z Avstrijo in hodili skozi obmejne kraje, kjer so jih severni sosede pričakali z malico. Ob koncu poti na Cankovi pa je pohodnike z vseh koncev Slovenije čakala še pogostitev na žlico – bujta repa s pečenko –, da so si po več kot 20 kilometrih hoje zopet nabrali moči. Člani športnega društva Studenec Cankova in soorganizatorji so potem pohodnike s cilja na Cankovi v Gederovce odpeljali s kombiji in avti.

Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter

- **Rokomet krepi duha in telo mladih. –dm-. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 9. novembra 2017 - Leto XXVII, št. 45, str. 2-3**

Parkirišče pred Osnovno šolo Istvána Széchenyija v Monoštru je bilo v soboto 28. oktobra opoldne nabito polno z avtomobili, avtodom in avtobusi. Če si je mimoidoči poblizje ogledal registracije vozil, je ob madžarskih našel še veliko slovenskih in nekaj avstrijskih in hrvaških tablic. Zadnji vikend oktobra se je namreč v telovadnicah že omenjene osnovne šole in Gimnazije Mihály Vörösmartyja odvijal tridnevni 23. Rokometni turnir Jánosa Aranya (Arany-Cup) z udeležbo deških ekip 14 rokometnih klubov iz štirih držav. Pomerili so se fantje iz generacij 2005 in 2007.

»Leta 1988 sem diplomiral na visoki šoli v Sombotelu, leto kasneje sem že priredil prvi rokometni turnir z dvema ekipama iz Kőszega in dvema iz Monoštra,« se je spominjal začetkov eden od glavnih organizatorjev pokala Gábor Kozma in dodal: »Pred petimi leti smo uspeli povabiti kar 63 ekip, tekme so se odvijale v štirih telovadnicah v ožji regiji. Tukaj ob tromeji se ponuja dobra priložnost za prirejanje turnirjev za moštva iz štirih držav in tudi sicer ima moj sin Máté veliko znancev v Sloveniji in na Hrvaškem.«

Prav iz Slovenije je na letošnji monoštrski turnir prispelo največ ekip, iz kar sedem klubov. »Pri nas je priljubljenost rokometu blizu košarki, uspehi so odlični. Ni se bati za prihodnost športa« - je pojasnil trener Rokometnega kluba SVIŠ Ivančna Gorica Uroš Šparl. »Pomembno je, da so fantje v športu in ne na ulici, tako jim razvijamo človeške sposobnosti. Mednarodni turnirji so zanje pomembni, ker se lahko družijo z vrstniki iz drugih držav.«

Mladi dolenski rokometiški so se tokrat že tretjič pomerili v Monoštru, izkušnja jim pride prav v domačem prvenstvu. Dogodke na igrišču je napeto opazoval tudi tehnični vodja RK Radovljica Cene Magister. »Na turnirju smo že petič, predvsem zaradi prijaznosti organizatorjev in kakovosti pokala. Igrajo se močne tekme, od tega pa dosti odnesejo naši igralci.« Gorenjski rokometiški so se v preteklih letih dvakrat uvrstili celo na prvo mesto turnirja. »Otroke moramo odpeljati stran od računalnika in mobilnih telefonov. Hočemo jim dati športno aktivnost, zdrav življenjski slog, da se bodo tudi v starejših letih znali obnašati kot športniki in spodobni ljudje,« je izpostavil tehnični vodja iz Radovljice in dodal:

»Nenazadnje gojimo ekipni duh, nasprotje individualizma. S pomočjo mednarodnih turnirjev vidijo nove kraje, spoznajo, kako se igra rokomet v drugih deželah.«

»Najpomembnejša dolžnost strokovnjakov za vzgojo naraščaja je pripraviti otroke ne le na šport, temveč tudi na pravilno

dojemanje življenja, « je poudaril trener ekipe z OŠ Lászla Németha iz Mezőszilasa (Županija Fejér) Tibor Zámbo. »Mladi športniki potrebujejo nova doživetja in védenja, da bi postali razgledane in kompleksne osebnosti.« Strokovnjak prihaja s svojimi varovanci iz RK Simontornya že več kot desetletje v središče Porabja, večkrat je pripeljal tudi dekleta. »Monoštrsko ekipo smo spoznali na Dunaju, turnirjev pa se udeležujemo tudi na Slovaškem, v Sloveniji in na Hrvaškem,« je zaključil trener Zámbo, ki meni, da je po vaterpolu najuspešnejši ekipni šport na Madžarskem prav roket. Drugič so se monoštrskega pokala udeležili fantje iz sombotelskega RK Haladás, njihovo sekcijo vodi priznana rokometiška Gabriella Takács. »Tudi lanski turnir je bil na nivoju, odigrali smo kakovostne tekme s tujimi ekipami. Otroci se morajo navaditi na tekmovalne situacije, kajti čeprav sodelujemo v prvenstvu, so pokali nekaj povsem drugega. Trajajo več dni, na dan se odvija eč tekem. Igralci so pod bremenom, toda se tudi družijo,« nam je zaupala trenerka in dodala, da je pomembno širiti priljubljenost panoge. K temu pripomore program »Rokomet na šoli«, s pomočjo katerega igra v klubih zmeraj več šolarjev. »Upamo, da dobimo tako vse več novih poklicnih športnikov,« se je nasmehnila Gabriella Takács.

Tudi na Hrvaškem deluje zmeraj več klubov, ekip in trenerjev, je pojasnil strokovnjak pri RK Trsat z Reke Igor Šustić. »Želeli bi, da bi vse postalo bolj profesionalno, da bi lahko trenerji res živeli od tega in stvar ne bi bila odvisna samo od entuziazma,« je izpostavil trener in dodal: »Rokomet kot ekipni šport je izredno pomemben za razvoj posameznika. Na turnirjih spoznajo dečke iz drugih držav, njihovo kulturo in navade, na igriščih pa se lahko seznanijo tudi z novimi tehnikami.« Taki pokali pridejo zelo prav sredi sezone, kot priprave za domača prvenstva, je zaključil Igor Šustić. Na robu igrišča smo srečali še voditelja Ro kometne akademije Gradec Georga Rothenburgerja. »Veseli me, da se sreča mladina iz štirih držav in se pomerijo v roketu.

Pomembna izkušnja za naše otroke pa je, da so kljub skupnemu članstvu v Evropski uniji razmere na Madžarskem precej drugačne,« je opozoril strokovnjak, rojen v Nemčiji, in dodal: »Tukaj srečujemo ekipe na vseh nivojih znanja, vsakdo najde zase nasprotnika. Naj omenim samo ekipo iz Celja, ki je v samem vrhu.«

Vsakoletni pokali v Monoštru so rezultat prizadevanj treh glavnih organizatorjev, matere Olivie, očeta Gáborja in sina Mátéja iz monoštrske družine Kozma, ki je sicer po eni veji porabskega slovenskega porekla. Za sodelujoče mlade športnike so ti turnirji odlična priložnost, da se izkažejo v roketu in sklenejo nova prijateljstva. Pri dečkih, rojenih po letu 2005, je pokal osvojila ekipa RK SVIŠ Ivančna Gorica, pri dečkih, rojenih po letu 2007, pa MRK KRKA Novo mesto. Slavili so Slovenci.

- **Lendava je slavila. Silva Eöry. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 9. novembra 2017 - Leto XXVII, št. 45, str. 4**

Prekmurje

Občina Lendava je 21. paut proslavila svoj občinski svetek. Slavi ga 28. oktobra, tau je na den, gda je 1366. leta kralj Ludvik I. rodbini Bánffy podelo sejmsko pravico. Tau je v tistom cajti pomenilo, ka se je Lendava zapisala na gospodarski, politični in kesnej túdi na varaški zemljevid Evrope.

Tak kak je ob takšom svetki že šega, so túdi v Lendavi raztalali občinska priznanja. Na slavnostni seji občinske kotrige so za častnoga občana vórazglasili letošnjoga dobitnika priznanja »Za Porabje« Franca Geriča. V obrazložitvi je pisalo, ka nekdanji direktor Galerije Muzeja Lendava že duga leta uspešno sodelúje z Zvezo Slovencev na Madžarskem, pa túdi s prestižnimi galerijami in zasebnimi zbiratelji v Evropi, in je tak fejest pomago pri promociji in ugledi Lendave v Sloveniji in na tihinskom. Plaketo občine je za svojo pripadnost Lendavi, človeški odnos do soljudi in zatau, ka ma dober sladoleđ daubo slaščičar Neđadij Derviši. Priznanje občine je šlo v roke avtoprevoznika Árpáda Sobočana, za njegovo uspešno 35-letno obrtno dejavnost, Čentibo pa so vórazglasili za najlepše zrihtani kraj v občini. Zahvale in priznanja za posebne dosežke so daubili: akademska slikarka Susanne Király Moss, firmi Artex in Varis, pa Planinsko društvo Lendava, stero slavi 30 let svojoga obstoja.

Ob svetki je Lendava, pauleg zidine zdravstvenoga dauma, dobila nauvo, svojo drúgo lekarno, stero je za 500 gezero evrov dala gorzazidati firma Pomurske lekarne. Tisti, steri radi odijo peški, pa so najbolje veseli, ka je občina napravila pešpot, stera pela iz varaša do Vinariuma, stolpa, steroga je v dvej lejtaj obiskalo že 200 gezero turistov.

- **Četrť stoletja sporazuma. Ernest Ružič. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 9. novembra 2017 - Leto XXVII, št. 45, str. 4**

V uredništvo Dnevnika RTV Slovenija smo 5. Novembra 1992 dobili po faxu (do elektronske pošte je bilo še daleč) z Ministrstva za zunanje zadeve Republike Slovenije sporočilo, da bosta 6. Novembra 1992, torej naslednji dan, v Ljubljani zunanja ministra RS in Republike Madžarske (ki je bila tedaj še republika) dr. Dimitrij Rupel in dr. Géza Jeszenszky podpisala sporazum o recipročni zaščiti slovenske in madžarske manjšine v obeh državah. Ratifikacija sporazuma bo sledila v obeh parlamentih. Dalje je bilo zapisano, da gre za »prvi tovrstni sporazum, ki ščiti slovensko manjšino v eni od sosednjih držav po sklenitvi Pogodbe iz Osima in po pristopu Jugoslavije in Avstrije k državni pogodbi, kar že samo po sebi govori o njegovem nacionalnem in strateškem pomenu.«

Pri nastajanju in končnem besedilu sporazuma je sodeloval tudi ugleden pravnik iz Lendave Ferenc Hajós, prvi slovenski veleposlanik na Madžarskem. Naslednji dan sta zunanja ministra Slovenije in Madžarske Dimitrij Rupel in Geza Jeszenszky podpisala Sporazum o zagotavljanju zagotavljanju posebnih pravic slovenski narodni manjšini v Republiki Madžarski in madžarski narodni skupnosti v Republiki Sloveniji. Podpis v tedanjih prostorih slovenskega zunanjega ministrstva na Gregorčičevi je spremljala številna novinarska ekipa iz Madžarske (skozi okno smo videli avtomobile kar treh različnih televizij iz Budimpešte) in običajna skupina poročevalcev iz Slovenije, med njimi za TV Slovenija podpisani pod ta komentar. Množičen interes za podpis sporazuma naj bi bil povezan z dejstvom, so vedeli povedati poznavalci, da ga je Madžarska potrebovala za dokaz Evropi, kako spoštuje in skrbi za manjšine. Podoben sporazum sta pozneje podpisali Madžarska in Hrvaška za hrvaško oziroma madžarsko manjšino.

Pri nastajanju sporazuma so upoštevali različne mednarodne dokumente: Splošno deklaracijo o človekovih pravicah, Pariško listino za novo Evropo, Helsinško sklepno listino, Konvencijo Sveta Evrope o regionalnih in manjšinskih jezikih in še več drugih. Niti ob podpisu niti kdaj pozneje pa niso omenili, da gre za recipročni sporazum, kar naj bi pomenilo enak in

enakovreden odnos države do manjšine, se pravi Madžarske do Porabskih Slovencev, Slovenije pa do prekmurskih Madžarov. Izgledalo je nekako tako, kot da je bogokletno govoriti o enakih obveznostih, tako političnih kot materialnih, se pravi finančnih. Verjetno tudi zato, ker je tedaj Slovenija namenjala svoji manjšini na Madžarskem več pozornosti kot domicilna država.

Ob konkretnih vsebinskih poudarkih: narodnostno šolstvo, kultura, skrb za jezik, gospodarski razvoj, mediji in podobne teme je pritegnilo pozornost nekaj načelnih členov, ki so dvignili raven meddržavnega dogovora, denimo 8. člen, s katerim podpisnici zagotavljata z notranjo zakonodajo »ustrezno udeležbo manjšin pri odločanju na lokalni, regionalni in državni ravni o zadevah, ki se nanašajo na pravice in položaj manjšin in njihovih pripadnikov.« Člen 12: »Podpisnici bosta za uresničitev nalog iz tega sporazuma zagotavljali materialno in drugo podporo.« In nadvse pomemben 15. člen: »Podpisnici bosta ustanovili posebno medvladno komisijo za manjšine, ki bo spremljala uresničevanje določil tega sporazuma...«. Tisti, ki so spremljali večino sej mešane komisije, ko je ocenjevala uresničene naloge in se dogovarjala za nove, ter opozarjali na pomanjkljivosti, lahko rečemo, da je bilo nekajkrat prav napeto, zlasti ko je celo kazalo, da bo slovenska stran iz protesta prekinila razpravo, enkrat pa so se dogovorili za sporazumno prekinitvev in nadaljevanje čez čas.

Od podpisa sporazuma je minilo 25 let, v katerih se je zgodila vrsta zelo pomembnih dogodkov v Sloveniji in na Madžarskem, v Porabju, kjer živijo Slovenci, in v Prekmurju, kjer živijo Madžari, v Evropi in v svetu. Ti dogodki so vplivali na položaj obeh manjšin, nekateri bolj, drugi manj, nekateri verjetno sploh ne. Podrobnosti so povedali referenti in razpravljalci na mednarodnem znanstvenem srečanju ob 25. obletnici podpisa slovensko-madžarskega sporazuma o zagotavljanju posebnih pravic narodnostnima skupnostma v obeh državah. Znanstveno srečanje je bilo v Ljubljani v organizaciji Inštituta za narodnostna vprašanja in pod pokroviteljstvom Državnega zbora Republike Slovenije ter njegovega predsednika dr. Milana Brgleza, tudi uvodnega predavatelja na temo »Zaščita tradicionalnih in novih manjšin v vrtincu vzpenjanja družbene nestrpnosti v 21. stoletju.« V četrto stoletje razvoj Porabja ni zaobšel, kljub temu je ostalo nekaj tem, ki zaslužijo pozornost tudi v bodoče. In enako velja tudi za kraje, kjer v Prekmurju živijo Madžari. O pomembnih pridobitvah in aktualnih nalogah v naši naslednji številki.

- **»Fejst fontoško je, ka vidiš prejk svojoga plauta«. Silva Eöry. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 9. novembra 2017 - Leto XXVII, št. 45, str. 5**

Umetnostni zgodovinar Janez Balažič

Janez Balažič je doktor, nej pa je padar. On je na Filozofski fakulteti v Ljubljani, gé je 1997. leta diplomero iz umetnostne zgodovine, 2009. tudi doktorero z disertacijo Stensko slikarstvo v dobi Luksemburžanov v zahodnem panonskem prostoru: »Tau je té prostor, v sterom živemo tak Slovenci kak tüdi Vougri, Nemci, Avstrijci in Rovati. Tau je biu cajt Luksemburžanov in njihovoga casara Sigismunda, v 14. in v začetki 15. stoletja. Mene je furt zanimalo nej samo tisto, ka vidimo v kakši naši cerkvi, liki tüdi tisto, ka tau znamenüje v družbenom, literarnom in filozofskom smisli. Fejst fontoško je, ka vidiš prejk svojoga plauta, če ške vse tau razmeti. Mene že vse od te, ka sam zgotovo fakulteto, zanima, gé mi živemo in kama pašemo. Vö je prišlo tau, ka so v tistom cajti bile, pouleg politične povezave z Vogrskim rosagon, najbolje fontoške naravne poti in trgovske povezave, stere so segale vse do Beča in ške naprej više do Moravske in Prage. Tau se skauzi umetnost, skauz kejpov lepau pokaže.«

Janez Balažič je gor raso v Böltincaj. »Oča je po rodi iz Ižakovce, mama je bila Böltinčanka. Prva smo živeli pouleg grenara, grajske žitnice, v enoj maloj iži. Po tistom smo si svoj ram zozidali. Za menov, ge sam 1958. leta rojeni, so se ške naraudili bratje Dušan, Slavko in Milan. Nej je bila léjka mladost, oča in mati sta mogla dosta in flajсно delati. Vse, ka sta spravila, sta samiva spravila. Tüdi nas, mlajše, sta spravila, nej samo do krüja, liki tüdi do poštenja. Oča je neka lejt delo tüdi v Dajčlandi, delo je vse od zrankoma do večera, vse do svoje smrti«. Po tistom, ka je zgotovo osnovno šaulo v Böltincaj, je Janez Balažič šau v šaulo za bautoše: »Tau je lejpa izkušnja bila. Pred tistim, ka sam šau v Ljubljano študerat, sam delo v Ljubljani na pošti, gé sam trno fajn lidi spozno. Te so ške bili sprejemni izpiti, na stere sam se dobro pripravo. Ške pred študijom sam odslüžo sodačijo, tak ka sam biu 22 lejt star, gda sam začno študerati.«

In zakoj ga je glij umetnostna zgodovina najbolje zanimala?

»Mi, Böltinčani, smo fejst povezani z zgodovino. Tüdi v šaulo smo ojdli v grajsko zidino. Tau je neka, ka te zaznamüvle. Gda sam v srednjo šaulo odo, sam rad v Murski Soboti odo gledat razstave v galerijo, ka je tam furt bila takša tišina. Bilau je prazno in bilau je lejpo. In tak je tau gratalo moje življenjsko poslanstvo in moja lübezen. Ges sem rejsan študero na léki in z velikim veseldjom, tak ka sam niti eno vöro nej falü na predavanjih. Vsakši den sam kaj zvedo. Meu sam tüdi trno dobre profesore, steri so dosta gezikov znali. Ge sam do te ške samo malo nemški gučo. Te sam se ške latinski začno včiti,« pove sogovornik, steri je po tistom, ka je zgotovo fakulteto, prvo delo daubo v ptujskon muzeji, med letoma 1989 in 2010 pa je biu zaposleni kak kustos in muzejski svetovalec v Pokrajinskem muzeji v Murski Soboti (gnesden Pomurski muzej). Kak soavtor stalne muzejske razstave je leta 1998 daubo Valvazorovo priznanje, 1999 pa je biu soboški muzej vöodabrani za evropski muzej leta: »Moje ambicije so nikdar nej bile, ka bi osto v Ljubljani. Ge znam, do keč segam. Irena Šavel, stera je bila te direktorica soboškoga muzeja, me je pozvala nazaj v Prekmurje. Moj cilj jebiu furt, ka pridem v té muzej. Tü smo včasi začnili pisati članke in delati razstave. Tau je biu srečni cajt. Slovenijaje gratala svoj rosag, mi smo meli že neka izkušenj (tapasztalat), tak ka smo te pripravili tüdi tau stalno razstavo. Dosta je trbelo delati, včasi smo iz nika mogli napraviti nekši kejp o tom, gé živemo in kak smo živali včasi. Te smo rejsan daubili vsa priznanja, stera smo leko. Zdaj je ta zbirka stara ranč 20 let in čiglij je tau že dugo za eno stalno razstavo, brodim, ka ške furt stogi.«

Janez Balažič je v tistom cajti daubo ške dosta drügi nagrad, malo pred tistim, ka je odišo na svojo nauvo delovno mesto - kak profesor zdaj vči na Pedagoški fakuleti v Maribori - je pomago v soboškom muzeji vred spraviti ške zupuščino eričnoga prekmurskoga fotografa Jožeta Kološa Kološe: »Če sam pošteni, sam odišo včiti že malo prestari. Prva tri lejta sam meu velke probleme, zdaj sam že sedmo leto tam, in je ležej. Žmetno razmejm, ka študentje sploj ne odijona predavanja. Fontoško je, ka znaš gledati in opazovati, ka si napraviš vzorec, po sterom, te leko kritično in pošteno premišlavješ, zakoj je kakšno delo slabo ali drügo dobro. Nevala je tau, ka majo naši študentje samo malo vör umetnostne zgodovine. Pauleg toga

ugotavljam, ka gnesden na razstavaj ne kažejo umetnikov, kažejo politike.« Janez Balažič s svojo držino živé v vesnici Sebeborci, gé si rokau podavleta Ravensko in Goričko: »Nej je šlo na léjko. Mogauče bi te leko knjige piso, pa sam zido ram. Rejsan je na dobrom mesti. Ges kak Marko in Böltinčan gledam stalno prauti ravnici, žena Bernarda kak Goričanka pa leko na drúgi stani gleda goričke bregove. Malo kesnej sva deco mejla. Sin Jan, gimnazijec, inčerka Vida, stera ške odi v osnovno šaulo, rasteta in de jiva ške trbelo spraviti do krúja. Sta pa túdi dobriva kritika, mata čut za estetiko in vidita, ka je dobro. Naš ram je pun knjig in kejpov. Tau, ka rastemo vküper z decov, nam davle garancijo, ka smo ške nej stari«.

- **Iz Varaša pa Slovenske vesi na Vogrskom v Marijine kraje v Sloveniji. Erika Köleš Kiss, slovenska zagovornica. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 9. novembra 2017 - Leto XXVII, št. 45, str. 6-7**

Spet »z dauma domau« »Kraljica miru sem. Na tem kraju obnovite molitev. Tukaj se srečujete z mojim in sinovim srcem.«

Letos sprtolejtke ali eške vendar januara, gda so me člani Slovenske samouprave Monošter - Slovenska ves prosili, ka aj nikšo romarsko paut iškem za naše vernike, šteri redno odijo k slovenskim mešam v Varaši pa redno z nami na prauške v Slovenijo, sem mogla biti fejst trúdna pa nemirna! Prva misel, ka mi je včasik na pamet prišla, je bila: idemo nikam, gde je mir. Ka smo dosta velki romarskih središč pa krajov Marijinih prikazovanj v Sloveniji že gor poiskali, sem nika taše štejla, ka je nej tak znano pri nas doma. Mir, Marija... Kraljica miru...

En večer, med tem ka sem tau zmišlavalá, so se mi nikak spomini prebujali s pauti v Međugorje, sem ugotovila, ka ranč ne vejmo, če v Sloveniji majo Marijino cerkev, štera bi bila posvečána Kraljici miru. Da pa Google je moj pajdaš tó! S tem sem se pred računalnik podala, pa sem malo pobrckala po interneti! Da bi vsakšomi želje spunili, pa bi na Bled zdaj tó leko prišli, vse tao v enom dnevi, sem mogla pauleg Ljubljane kaulivrat gledati gledati. Če človek kaj lepau prosi, se ma želje spunijo, tau sem že dostakrat ugotovila, tak je bilau zdaj tó! Paut se je začnila oblikovati!

Edina cerkev Kraljice miru v Sloveniji je pauleg Stične, kam sem pa zavolo cistercijanskoga samostana štejla pelati Varašance, če se že na toj točki naša zgodovina tó véže. Vej je biu cajt v 12. Stauletji, gda so Varaš/Monošter pa Stično v enom seznamu zapisali, ka so v tej krajaj bili cistercijanski samostani. Te soštiri velike opatije bile ustanovljene: Stična, Vetrinaj na Koroškem, Kostanjevica na Krki pa naš Monošter. Tú je eške ena povezava, eške za Porabce tó dobro znani sv. Števan Harding, krščanski svetnik, menih in opat, soustanovitelj cistercijanov, rojen kaulik leta 1050, njegvo ime pa Števanovci nosijo v Porabji. Tak té eden vekšikrog kaulivrat Ljubljane na jugovzhodno, na južno (djuk) pa na Gorenjsko ta do Bleda... Samo ka majuš, Marijin venčani mejsec, je letos pa nikši kratek grato, pa smopaut nej mogli vóspelati. Vleti se ne odi po romanji, ostanó je september, pauleg male meše bi se spodaobilo iti... Nega busa... Že sem gratala fejs obupana, oktobra iti na takšo paut? Na Gorenjskom leko zmrznemo!

Ka vejmo, žitek je že tak, nekaj drúgi ga ravna. Oktober je pa tó Marijin mejsec. Kraljica raužnoga venca de prosila za našo lejpo prauško.

14. oktobra, v soboto, en den kasneje, kak so se po cejlom svejti spominali 100. Oblejtnice zadnjoga prikaza Marije v Fatimi, smo se napoutili že zazranka v 6. vóri. Na avtobusi nej bilau praznoga stauca, ka pomeni, ka lidgé radi z nami na romanje odijo. Cajt je biu lejpi, lepšega bi si nej smeli želeti.

V Murski Soboti so se nam pridružili gospod Franc Režonja, škofovski vikar za narodnosti, šteri k nam redno odijo mešúvat tó. Po pauti na avtobusi smo največ molili s svetimi pesmimi, ka mikrofona smo nej meli, spejvanje se pa baukše čúje po cejlom busi. Spejvanje je zdaj vodo Fecó Sütő, šteri spejva v cerkvenom zbori v Števanovci pa v Varaši, etak dosta sveti pesmi dobro zna pa naute tó zna šteti.

Ker je v Stični vrnao na te den potejkalo eno velko srečanje – 6000 lúdi je prišlo k meši, štera je tó bila namenjena za tao, ka aj na svejti mir baude, aj se sosedne države razmejo med seboj, zato so prišli romarge, dúhovniki pa verniki s cejle Slovenije pa s Hrvaške in Vogrskoga pa od daleč tó – smo nej mogli tam začniti svojo prauško. Tak smo te oprvin šli pri mestu Ig na Kurešček k Mariji, kraljici miru.

Z željo, da bi čútili dúšni mir, šteroga dostakrat ne najdemo, da se zavolo svojega dela pa za volo sovražnega svejta mantramo, smo se podali nabrejg k cerkvi zadnjih par stau metrov pejški. (Kak se tau na poštenom romanji šika.)

V cerkvi smo imeli slovensko sveto mešo, štero so za vse Slovence, za vernike v Porabji pa za romare nutj pokazali gospod Režonja. Za družine smo prosili Marijo pa njenoga sina Jezuša Kristuša, aj vladúje med njimi mir, razmejvanje med mladimi pa starejšimi pa po cejlom svejti, v našij državaj, ka leko lepau živimo pa svoje poslanstvo, delo túj na tom svejti dobro opravlamó. K meši so prišli domanji gospaud dúhovnik, teolog in zgodovinar, pa salezijanski redovnik Anton Košir tó. Po pridigi so nam lepau ta pravli, kak je nastala cerkev na Kureščku, gde se je Marija skazala pa prosila za molitev vernike, aj se svejt pobaukša pa aj prepiri, bojne več ne pobirajo svo jih mučencev pa žrtev.

Zvedli smo, ka cerkev je natom kraji stala že v 15. stoletji, dom romarjev je do 19. mnrciuša 1942. leta stau, te so ga zažgali in porúšili skupaj s cerkvijov.

Po osamosvojitvi Slovenije leta 1990 se je Marija vračala na svoj priljubljeni kraj – je nam pripovejdo gospad Košir. Cerkev so na nauvo gor zozidali, gnesden jo dosti romarov gorpoiške, ka 10. februara 1990. leta je Mati Marija etak pravla: »To bo milostni kraj, kraj ozdravljanja dušnih bolezni in ran. Kdor se bo na tem kraju z vero zatekel v moje in Sinovo Srce, bo ozdravljen in deležen miru, ki ga lahko dajo samo nebesa.«

Cerkev, obisk pri Mariji je nas napuno z mirom pa z radostjo, tak smo se pelali dale do Bleda k Mariji Vnebovzeti na blejski otok, gde smo dosti svoji želj tó »tá pozvonili«. Se spunijo ali nej? Tau se zvej samok kesnej.

Zadnja postaja nas je čakala v cistercijanskem samostani v Stični. Prijazna naša vodička je bila fejst trúdna, ka je na té den mejla trn' dosta obiskovalcov, nas je zatok lepau kauli pelala po samostani, pokazala nam je, kak redovniki živijo, kak so včili lidí, delali pa molili, kakšne dragocene obleke so meli, ka so redovnice, nune 9000 vór vóšivale eno obleko za dúhovnika ali za opata, kakšni zakladi so se zbrali od 12. stoletja do gnešnji cajtov na opatiji. Poglednoli smo refektorij, gnesden tó tú gejo redovniki, šterih je v Stični zdaj 15, ka se računa gnesden za lejpo števílo. Šli smo v cerkev, tú smo tó lejpo zaspejvali Mariji v čast pa zmolili večerno molitev. Te smo pa eške staupili v lekarno (patejko) pa smo za telesno zdravje tó potraušili malo pejnaz. Cistercijanska opatija Stična ma svojo zeliščno lekarno patra Simona Ašiča.

Marijine cerkve, svetišča, Blejsko jezero pa otok, molitev, svete pesmi, druženje, čudovito gesensko vremen so nas napolnili z radostjov dušno pa telesno.

Baug plati gospaudi Režonji, ka so nam bili duhovni vodja, vsem romarom pa za molitve, pesmi pa dobro družbo. K leti pa poiščemo nove Marijine kraje v Sloveniji.

Mladina

- Mož z lopato v deželi genijev : skrito pod videzi demokracije /Bernard Nežmah. – št. 45, 10.11. 2017, str. 16
- Svet, prikrojen za 0,01 odstotka ljudi /Borut Mekina. – št. 45, 10.11.2017, str. 28-30

- Ni legitimno, še manj moralno : rajski dokumenti niso biblije lažnega upanja, temveč zapisi dejanskih prevar /Bogomir Kovač. – št. 45, 10.11. 2017, št. 31
- Zakaj se sovražni govor ne preganja? : človekove pravice /Peter Petrovčič. – št. 45, 10.11.2017, str. 32-33
- Solidarnost je človečnost : organiziranega narodovega izražanja politične voljecivilizacijsko ni dopustno preprečevati /Andraž Teršek. – št. 45, 10.11.2017, str. 44

Reporter

- ISIS se vrača : koliko je dolgoročno varna Slovenija? /Gregor Preac. – št. 45, 06.11. 2017, str. 43
- Potuha getoizaciji Romov /Biserka Karneža. – št. 45, 06.11.2017, str. 44-45
- Kajakavci so (bili) panonski Slovenci /Marko Osolnik. – št. 45, 06.11.2017, str. 46-52

Svobodna beseda

- Razstava v spomin dr. Antonu Vratuši – Vranu /Filip Matko Ficko. – oktober 2017, str. 5
- Tri knjige v spomin na prelomne dogodke : ob 70. Obletnici priključitve Primorske /Jože Šušmelj. – oktober 2017, str. 14-15
- Protifašizem je steber civilizacije : okrogla miza NOB in kolaboracija v Lenartu /Alojz Bezjak. – oktober 2017, str. 17

Periodične publikacije – kazala

- **Jahrbuch der Diözese Gurk 2018 - Zbornik krške škofije 2018**

http://www.kath-kirche-kaernten.at/dioezese/newsdetail/C2488/heilige_vorbilder_fuersprecher_und_reformer_als_thema_des_neuen_jahrbuches_#1

- **Canadian Journal of Political Science/Revue canadienne de science politique**
Volume 50 - Issue 3 - September 2017

<https://www.cambridge.org/core/journals/canadian-journal-of-political-science-revue-canadienne-de-science-politique/issue/6A163839118741E324EB500ACD76E527>

- **Journal of Ethnic and Migration Studies, Volume 43, Issue 13, 2017**

<http://www.tandfonline.com/toc/cjms20/43/13?nav=toCList>

- **Journal of Ethnic and Migration Studies, Volume 43, Issue 14, 2017**
Special Issue: Asian Migration and Education Cultures in the Anglo-sphere

<http://www.tandfonline.com/toc/cjms20/43/14?nav=toCList>